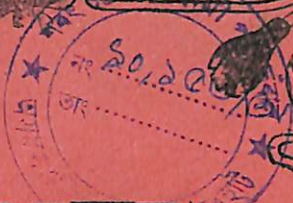

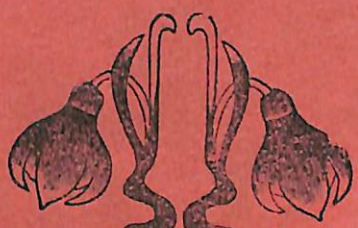
১১১৭০

হিন্দী বন বকরা ।

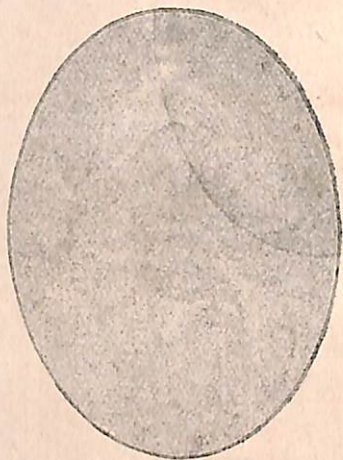
শ্রী উপেন্দ্রনাথ বকরা ।

৫৫৫৭০

শব্দ চক্র গোস্বামী পুস্তিকালায়
নং
তাং
অসম সাহিত্য সভা, যোৰহাট

ইন্দীৰ বৰুৱা ।

*"Few to the world their honest thoughts above,
The groveller policy robs justice now."*

শ্ৰীউপেন্দ্ৰনাথ বৰুৱা ।

বেচ এসিকি মাথোন ।

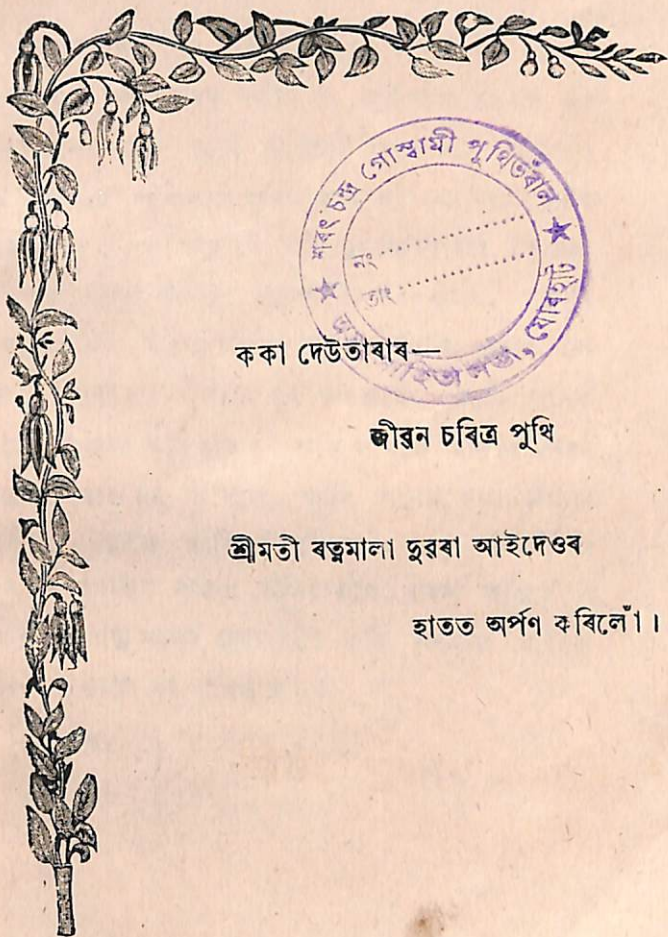

ককা দেউতাৰাৰ—

জীৱন চৰিত্ৰ পুথি

শ্ৰীমতী বত্ৰমালা ছুৰৰা আইদেওব

হাতত অৰ্পণ কৰিলোঁ।

পাতনী ।

পূজ্যাম্পদ পিতা দেউতা জীয়াই থাকোঁতে লিখকে
মাজ্জে সময়ে শিৱমাগৰৰ ঘৰলৈ গৈ জুইশালৰ ওচৰত বহি
আগৰ দিনৰ কথা খুচৰি উলিয়াই যেনে দৰে শুনিছিল
সেই দৰে এই পুস্তিকাত ভুক্ত কৰিছে । মাথোন তেওঁৰ
জন্মস্থান আৰু তেওঁৰ পিতৃৰ আদি বৃত্তান্ত যিবোৰ কৈছিল,
সেইবোৰ পাহৰা গতিকে ইয়াত দিব পৰা নগল । তেওঁৰ
দিনৰ সমাজৰ চিত্ৰও অলপ অচৰপ আঁকি দেখুৱাবলৈ
চেষ্টা কৰা হৈছে । কিমান দূৰ কৃতকাৰ্য্য হৈছোঁ পাঠক
সকলে বিবেচনা কৰি চাব । অতি সামান্য মানুহৰ জীৱন
চৰিত্ৰৰ পৰাও মন কৰিলে, আমি অনেক কথা জানিব
পাৰোঁ ; ইয়াকে ভাবি পিতৃদেৱতাৰ চমু জীৱনীখনি
লিখি জন সমাজৰ মাজত উলিয়াবলৈ সাহস কৰিলোঁ ।
লিখাত লাগবান্ধ নথকা দোষ মৰ্শণ কৰি অসমীয়া ৰাইজে
এবাৰ পঢ়ি চালে বৰ বাঞ্ছিত হ'ম ।

যোৰহাট ।

১৯২৪ ।

}

উঃ বঃ ।

সূচী।

বংশ আৰু সৰু কাল	১
পঢ়া কাল	৭
স্কুল এৰাৰ পৰা বিয়া কৰালৈকে	১১
চিপাহী বিদ্রোহৰ এচাট	১৩
বাইভনী আৰু ভায়েকহঁত	২৬
কাচাৰীত কাম কৰা দিন	৩১
লোকেল বৰ্ডৰ মেম্বৰ	৩৭
মৰাছোৱালীমথা	৪১
শেহকাল আৰু চৰিত্ৰ	৫০
গাধোৱা সময়ত গোৱা স্তোত্ৰ	৫৫

২০,২৫/৩৫

ইন্দীৱৰ বৰুৱা ।

বংশ আৰু সৰুকাল ।

কাথ কাকতী ।

আসাম ৰজাৰ দিনত হিচাপ পত্ৰ ৰাখিবলৈ আৰু লিখাপঢ়া কাকতাদি কৰিবলৈ এক শ্ৰেণীৰ মানুহক বৃত্তি বিধান বিষয়াদি দি বৰ আদৰেৰে ৰাখিছিল । তেওঁ লোকক কাথ কাকতী বুলিছিল ।

নাম্তিয়াল কাকতী ।

নাম্তিয়াল কাকতীও তাৰ ভিতৰৰ এঘৰ ; এওঁলোকৰ বংশ পৰিয়াল নাম্তীত থকা বাবে সেই নাম পাইছিল ।

জন্ম ।

ইন্দীৱৰ বৰুৱা এই বংশত ১৭৫১ শকত অৰ্থাৎ ১৮২৯ খৃষ্টাব্দত জন্ম গ্ৰহণ কৰে । এওঁৰ পিতাক কৃষ্ণানন্দ বৰুৱা অতি শান্ত সাধু প্ৰকৃতিৰ মানুহ আছিল । সৰুতে মাক মৰাত কৃষ্ণানন্দৰ পিতাকে দ্বিতীয় বাৰ

বিবাহ কৰে; আৰু তেওঁৰ দুৰ্বাদৃষ্টি হেতুকে বৈমাতৃৰ অশেষ নিৰ্যাতন সহিব লগাত পৰিছিল। কৃষ্ণানন্দ চৌধুৰী বহুৰীয়া হওঁতেই পিতাক আৰু দদায়েক দুয়ো ঢুকায় আৰু এনে চেমনীয়া বয়সতে দুটা পৰিয়াল পোহপাল দিব লগাত পৰিল। পিতাক মাথোন বৰ ভৰাল কাকতী আছিল। সেই বিষয়ৰ পৰা যি অলপ আৰ্জ্জন হৈছিল, তাৰেই কোনো মতে ঘৰ চলাইছিল; একো সম্পত্তি বাহি কৰিব নোৱাৰিলে। এনে স্থূলত নাবালক কৃষ্ণানন্দই তিক্ততা বিলাকৰ হাতৰ কাণৰ অলঙ্কাৰ বেচি পিতৃ মাতৃ আৰু পিতৃব্যৰ শ্রাদ্ধাদি কোনোমতে কৰি * লোকাচাৰ বন্ধা কৰিলে।

কৃষ্ণানন্দ আৰু মানৰ আক্ৰমণ।

এইবোৰ বিপত্তি পাব হোৱাৰ বছৰচেৰেকৰ পাছত মানে আহি আসাম দেশ লয়হি আৰু ৰাজ্যত নানা অপায় অমঙ্গল ঘটে। তেতিয়া তেওঁ নিৰুপায় হৈ কাম কাজ পাবৰ আশাবে মানৰ তলত উমেদাৰ সোমায়। কিছু দিন কাম কৰি সিহঁতৰ ব্যৱহাৰত অসন্তুষ্ট হৈ তেওঁ কাম এৰি

* দেশাচাৰত লাগি আমাৰ মানুহে মৰাটল বুলি খৰচপাতি কৰোঁতে জীয়াবোৰৰ নানা দুৰ্গতি হোৱা দেখা গৈছে।

ঘৰলৈ গুটি আহে ; আৰু ঘৰৰ সকলোকে তুলি নি
মহুৰামুখৰ নিজ গুৰুস্থানত খলে গৈ। ইয়াত ভকত-
সকলৰ সহায়ত কিছু দিন থাকোঁতেই দেশত মহা আকাল
উপস্থিত। চাউল কঠাত ৰূপ টকা হল।

আকলুৱা মানুহে ধান থকা মানুহৰ ভঁৰাল ভাঙি
ধান নিবলৈ ধৰিলে। চাৰিউফালে দেশত হাঁহাকাৰ
লাগিল। এনে দুৰ্যোগৰ সময়ত উঠি অহা কৃষ্ণানন্দই
অলপো অস্থিৰ নহৈ, পৰিয়ালৰ সকলোটিকে গুৰুক
গতাই একে চাটে সাকোমথা পালেগৈ। সেই কালে
আকাল হোৱা নাছিল। তেওঁ তাৰ কমাৰ গাঁৱত আশ্ৰয়
লৈ কমাৰৰ লৰাবোৰ পঢ়ুৱাবলৈ ধৰিলে। এই হেঁপাহতে
কমাৰহঁতে তোলাতুলিকৈ তেওঁক দুশ পুৰা ধান দিলে আৰু
সিহঁতেই নাৱেৰে আনি মহুৰামুখত দি গলহি। পঢ়া-
শালী পতা শুনি ওচৰ গাঁৱৰ লৰালুৰিও আহিবলৈ ধৰিলে
আৰু সেই গঞাহঁতেও সেই দৰে ধান দি যোৱাত আকা-
লৰ দিন কিটা কোনোমতে গল। কমাৰ গাঁৱত ভাল
ভাল দাব আৰু নলীয়া কটাৰী পোৱা যায়। চেগ চাই
তাৰে কুৰি ডেৰ কুৰি টকাৰ কটাৰী মোলাই লৈ ছাতৰ
লৰা এটাৰ হাতত দি তেওঁ যোৰহাটলৈ আহে আৰু তাতে
কটাৰীখিনি বেচি মূলটো কমাৰহঁতলৈ ৰাখি লাভৰ টকাৰে

কাপোৰ কানি লোম তেল আদি লাগতিয়াল বস্তু কিনি নি মল্‌বামুখত দি গুচি যায়। এই দৰে শ্ৰম কৰি বুদ্ধিৰ বলেৰে নিজৰ আৰু পৰিয়ালৰ ভৰণ পোষণ চলাই মানৰ দিন কিটাও খেদালে। ইয়াকেহে কয় “নচ বিছা সমো বন্ধুঃ”।

ইংৰাজ কুম্পানী বাহাদুৰৰ ফৌজ আৰু কৃষ্ণানন্দ ।

১৭৪৫ শক অৰ্থাৎ ১৮২৪ খৃষ্টাব্দত প্ৰথম কুম্পানী বাহাদুৰৰ ফৌজ জাহাজেৰে আহোঁতে, কৃষ্ণানন্দই খাৰৈ-মুখত লগ ধৰি পথ প্ৰদৰ্শকৰূপে ফৌজৰ লগতে উঠাই আহে। পাছে মানক খেদাই দেশ লৈ কুম্পানী বাহাদুৰে উজনি খণ্ড পিয়ল কৰিবৰ অৰ্থে বৰ গোঁহাই ডাঙ্গৰীয়াক ভাৰ দিয়ে। বৰ গোঁহায়ে বৰ কাকতী আদি মাটি জুখিব জমা উপযুক্ত কৰ্মচাৰী মনোনীত কৰি লৈ এশমান দৰৱ ধৰাৰে সৈতে পিয়লৰ কামত লাগিল। সেই লগতে কৃষ্ণানন্দ কোষ কাকতী নিযুক্ত হৈছিল। এওঁ অতি ধীৰ আৰু বুদ্ধিমান আৰু বিশেষকৈ লীলাৱতীত বৰ পাৰ্গত থকা গুণে ততালিকে বৰ গোঁহাই ডাঙ্গৰীয়াৰ চকুত পৰিল। সেই অঞ্চলৰ পিয়ল হৈ গলত ডাঙ্গৰীয়াই কৃষ্ণানন্দক বৰ কাকতী পাতি মাজুলি আৰু উত্তৰ পাৰ পিয়ল কৰিবলৈ

পঠিয়ালে । এই কাম সুচাৰুৰূপে সমাধা কৰাত গৰাকী সকল সন্তুষ্ট হৈ ১৮৩০ নচত তেওঁক জমানবিছ পাতিলে । উজনি খণ্ডৰ জমাৰ গৰাকী জানিবা এওঁৱেই হ'ল । এওঁ পাইক মাটি যাক যেনেকৈ দিবলৈ বেপট দিলে গৰাকী সকলে তাকে মঞ্জুৰ কৰিলে । ইতি পূৰ্বে এওঁ কিছু দিন শেণ্‌চোৱা বৰুৱা আৰু নাম্তীদল বৰুৱাও হৈছিল ।

জমানবিছ কাম পোৱাৰ কিছু আগতে কৃষ্ণানন্দই বিয়া কৰিছিল । পত্নী অতি সুলক্ষণা লক্ষ্মীস্বৰূপা আছিল । তেওঁৰ নাম কেতেকী । তেওঁৰ গাৰ বং ঠিক কেতেকী ফুলটোৰ নিচিনা আছিল বাবে তেওঁক সেই নাম দিছিল । এই জনাক ঘৰলৈ আনিবৰে পৰা ঘৰত ধনে বস্ত্ৰে উপচি পৰিল আৰু সকলো কাৰ্য্যত সিদ্ধহস্ত হবলৈ ধৰিলে । এওঁৰ পতিভক্তিৰ দৃষ্টান্ত এটা সকলোৱে জানিব লাগে । কৃষ্ণানন্দই এজন ধনগব্বী মানুহক পাঁচ শ টকা দিব লগা আছিল ; পাছে এদিন ৰাতিপুৱাই সেইজন মানুহ আহি ধন সাধি বহুৎ বঢ়া বচন বুলিলেহি । এনে কথাত গৃহিণীয়ে মৰ্ম্মান্তিক বেজাৰ পাই, অলক্ষাৰৰ পেৰা মোকোলাই সোণৰখাক মণি উলিয়াই স্বামীৰ হাতত দিলে আৰু সেই গহনা বন্ধক দি পাঁচ শ টকা আনিবলৈ তেওঁক পঠিয়ালে । সেই দিনাই সেই টকা অনাই ধাৰ সৃজিহে

গৃহিণীয়ে জন গ্ৰহণ কৰিছে। এওঁৰ ফালৰ পাঁচোটো লৰা আৰু চাৰিটি ছোৱালী। এই চৰিএৰ বিষয় জনাই তেওঁ লোকৰ জ্যেষ্ঠপুত্ৰ।

মহাৰাজা পুৰন্দৰ সিংহ আৰু ইন্দীৰব।

এনে সময়তে উজনি অঞ্চল (সদিয়া এৰি) তেজ-পুৰলৈকে মহাৰাজা পুৰন্দৰঃসিংহক বাৰ্ষিক পঞ্চাশ ৫০০০০, হেজাৰ টকাত লালবন্দি কৰি ১৮৩৪ খৃষ্টাব্দত চমজি দিয়া হয়। কিন্তু পৰামৰ্শদাতা সকলে বজাক উচটাই দি কলে যে বজাই টকা নিদিলে ইংৰাজে একো কৰিব নোৱাৰে। সিহঁতে দীল্লিৰ বাদচাহৰ ফৌজৰ দৰে দেশ এৰি পলাইহে যাব। এবমাদি ক্ৰমে কুপৰামৰ্শ পাই বজাই টকা নোশোধাই ছুই তিনি বছৰ লেমধেম্ কৰি থকাত কুম্পানীয়ে এই খণ্ডে নিজৰ খাচ দখললৈ নিলে। তেতিয়া দেশৰ যেনে শোচনীয় অৱস্থা আছিল আৰু টকাৰ ব্যৱহাৰ যিমান কম আছিল, ইংৰাজ গবৰ্ণমেণ্টে বজাক আঁতৰাই ৰাজ্য গ্ৰহণ নকৰি ভালৰূপে তদ্বিৰ কৰি টকা শোধাবলৈ সুব্যৱস্থা কৰি দিয়াহে উচিত আছিল। পাচে সেয়ে নহল।

পুৰন্দৰ বজাই উজান খণ্ড পালত এদিনা পিতাকে

ইন্দীবৰক লৈ ৰাজ চৰাত বজাক সান্ধাও কৰে গৈ ।
 বজাই সৰু লৰাটি দেখি হাঁহি স্মিধিলে “হেৰ নাম্‌তিয়াল !
 তই কি জান ?” “মই এন্ধাৰ কৰিব পাৰোঁ” । বজাই, বাক,
 কৰচোন বোলাত, ইন্দীবৰে ঘপ্ কৰে চকু দুটা মুদিলে ।
 বজাই, হেৰ চকু মেল, হেৰ চকু মেল, মই একো দেখা
 নাই, কৰবাত খুন্দা খাই পৰিম ইত্যাদি ধেমেলীয়া কথা কৈ
 স্মিধিলে, বাক, তোক কি লাগে ? তেতিয়া পিতাকে বাটত
 শিকাই অনা মতে কলে, মোক টাঙ্গনি লাগে । বজাই
 বুজ কৰি তেজপুৰৰ এলেকাৰ, গহপুৰ, কলংপুৰ, গমিৰী,
 বাংচালী এই চাইটা টাঙ্গনি দিবলৈ হুকুম জাৰি কৰিলে ।
 সেই কিটা টাঙ্গনিৰ পৰা বছৰি ভাৰ ভেটী মুগা সূতা আদি
 ৰায়ত বোৰে লৈ আহি এওঁৰ ঘৰত শোধাই আছিল ।
 এই কাৰণত লাগি তেওঁ সময় মতে সেই ফালে যাব লগা
 হৈছিল আৰু সেই ফালৰ খ্যাতনামা হৰিবিলাস আগবৰালাৰ
 পৰিবাৰ বৰ্গক ভালকৈ জানিছিল । টাঙ্গনি বোৰেই
 শেহত মৌজা নাম পাইছে ।

পড়া কাল ।

ইন্দীবৰক পোনতে অধ্যাপক উৰ্বীধৰ শিবসাগৰীয়া
 বৰুৱাৰ টোলত পঢ়িবলৈ পঠাইছিল । তাত তেওঁৰ

সহপাঠী অনেক ব্ৰাহ্মণ, শূদ্ৰ, আহোম ভদ্ৰ সন্তান আছিল। আৰু কিছুমানৰ লগত তেওঁৰ ইমাম সৌহৃদ্ব হৈছিল যে সিবিলাকৰ কথা মাজে সময়ে কৈ দুখ প্ৰকাশ কৰিছিল। তেতিয়া কোনো উৎসৱলৈ সমূহ ছাত্ৰবে সৈতে পণ্ডিত মহাশয়ৰ নিমন্ত্ৰণ হলে, ছাত্ৰৰ বিলাকে শ্লোক বুজাই পদ পূৰণ আদি কৰি নানা প্ৰকাৰে নিজৰ শিক্ষাৰ পাৰদৰ্শিতা দেখুৱাব নিয়ম আছিল আৰু বছৰি জাক ছাত্ৰবে চ'ত ফুৰিবলৈ ওলাই গাঁৱে গাঁৱে ফুৰি, যি যিহকে দিয়ে তাকে আনি গুৰুদেৱৰ চৰণত দি সেৱা কৰিছিল। সেই কালত বত্ৰমালা ব্যাকৰণৰ পৰা শব্দ সধা শুনিলে তবধ লাগিব লাগে; কিন্তু আজি কালি উপক্ৰমণিকাদি পুথি উলিয়াই সংস্কৃত শিক্ষা স্ত্ৰগম কৰিছে। এই টোলত ইন্দীবৰে কেবাবছৰো পঢ়ি সংস্কৃতৰ কিছু সোৱাদ পাইছিল।

আজামৰ প্ৰথম ইংৰাজী স্কুল।

পাছে ১৮৪০ খৃষ্টাব্দত গবৰ্ণমেণ্টে শিবসাগৰত প্ৰথম ইংৰাজী স্কুল পাতি, কলিকতাৰ পৰা খৃষ্টান মাৰ্চৰ অনাইছিল। অসমীয়া ভদ্ৰলোক সকলৰ তেতিয়া এনে বিশ্বাস আছিল যে ইংৰাজী পঢ়িলে জাত যাব; সেই

বাবে বহুতৰ মুখত ‘স্কুলে নিস্কুলং ভবেৎ’ কথা-ঘাৰ শুনিবলৈ পোৱা গৈছিল। এই কুসংস্কাৰৰ বশবৰ্তী হৈ কোনো ভদ্ৰলোকে স্কুললৈ ল'ৰা নপঠাইছিল। মাৰ্চৰ জনে ঘৰে ঘৰে গৈ নানা প্ৰকাৰে বৰাই বুজাই ও গৃহস্থ সকলৰ মন ঘূৰাব নোৱাৰিছিল। এনেতে ক্ষীণকাৰ অথচ ডাঠ মনৰ ইন্দীবৰে পোনতে স্কুললৈ গৈ বাট দেখুৱাই দিয়াতহে আন আন ভদ্ৰ সন্তান পঢ়িবলৈ গৈছিল।

মাৰ্চৰ জনৰ সৌজন্য, সচ্চবিত্ৰ আৰু সুশিক্ষাৰ গুণত লাহে লাহে স্কুলঘৰ ছাত্ৰেৰে ভৰপূৰ হ'ল। তেতিয়া তেওঁ চোকা ল'ৰা চাই “মণিটৰ” পাতি স্কুলৰ কাৰ্য্য সুকলমে চলাবলৈ ধৰিলে। কিন্তু অতি দুখেৰে ক'ব লগা হ'ল যে এই স্কুল মাথোন দুবছৰ চলি বন্ধ হ'ল। এই দুবছৰতে চেঙেলীয়া ইন্দীবৰে যি ফেৰা ইংৰাজী শিকিলে তেওঁৰ ইংৰাজী আখৰেই চিনাকী দিয়ে। শিক্ষক আৰু ছাত্ৰৰ মাজত কেনে সদ্ভাৱ আছিল তাৰে:দৃষ্টিান্ত এটা দিয়া যক !—

শিবসাগৰ নগৰৰ স্তিতৰত সেই সময়ত আগৰদিনীয়া বহুত মৈদাম আছিল। সেই মৈদাম বোৰত সন্ত্ৰাস্ত আহোম ডাঙ্গৰীয়া সকলৰ শবোৰ অনেক ধন সোণ লগত দি পোতা দস্তৰ আছিল। এইবোৰ ধন বস্ত্ৰ উলিয়াই ল'বৰ

আশাত বহুত অসমীয়া মানুহে মৈদামবোৰ খানিবলৈ ধৰিছিল। এদিন একাক অসমীয়া কুলিৰ শ্ৰেণীৰ মানুহে মৈদাম এটা খানোতে তাৰে এটি ততালিকে গাঁতত খহি পৰি মৰিল আৰু দুটিমান অজ্ঞান হৈ পৰি গল; এনে কাণ্ড দেখি বাকী মানুহবোৰ ফিৰিঙতি ওফৰাৰ দৰে যেনিয়ে পায় তেনিয়ে ভাগিল। অজ্ঞান হৈ থকা মানুহ কিটাক পানীতুনি দি যত্ন কৰাত হে জ্ঞান পালে। এই কথা নগৰময় বাট্ট হলত স্কুগৰ মাষ্টৰ জনাই ছাত্ৰবোৰক এনে দুৰ্ঘটনা হোৱাৰ কাৰণ সুধিলে। বহুত ছাত্ৰে দেশৰ চলিত সংস্কাৰ মতে ধনগুলৈয়ে মাৰিলে বুলি কলে; কিন্তু ইন্দীবৰে কথা ভাবি মনে মনে থকা দেখি মাষ্টৰে তেওঁক সুধিলে; তেতিয়া তেওঁ গহীনাই কবলৈ ধৰিলে। মৈদামত মৰা শ পোতা আছিল। সেই শ জহি খহি গৈ জকাটোহে তাত বৈছিল। কুলিবোৰে খানি উজাৰি দিয়াত তাৰ ভিতৰত সোমাই থকা বিষাক্ত বায়ু ওলাইছিল। সেই বায়ু যিটো মানুহে পোনতে উশাহ ললে সিয়েই মৰিল আৰু ওচৰৰ কিটাই অলপ চাট পোৱা বাবে উশাহ বিৰুদ্ধ হৈ পৰি গৈছিল। যত্ন নকৰা হ'লে সিহঁতো মৰিল হেতেন। এনে যুক্তিসঙ্গত উদ্ভৱ শুনি মাষ্টৰ জনে বৰ সন্তোষ পাই ল'ৰালবিকৈ মাচিয়াৰ পৰা উঠি আহি চেঙে-

লীয়া ইন্দীৱৰক সাৰট মাৰি ধৰিলেহি। তেতিয়াহে সকলো ছাত্ৰে কথাটোৰ মূল কাৰণ জ্ঞানিব পাৰিলে।

আসামত হাইজ্জাত পৰি বা আই ওলাই মৰা মানুহ গাঁৱলীয়া লোকে কেতিয়াবা কেতিয়াবা পুতি থয় : পাছে সুখিল সময় হলে শটো খানি উলিয়াই খৰি দিয়া নিয়ম আছে। এইটো কি ভয়ানক দস্তৰ ওপৰৰ দৃষ্টান্তৰ পৰাই ভালকৈ হৃদয়ঙ্গম হব। এতেকে স্বাস্থ্যবিধান মতে এই নিয়ম একেবাৰে উঠাই দিয়া উচিত হৈছে।

স্কুল এৰাৰ পৰা বিবাহ কৰালৈকে।

স্কুল উঠি গলত ইন্দীৱৰে পঢ়া অভ্যাস এৰা নাছিল। তেওঁ কলিকতাৰ পৰা তত্ত্ববোধিনী পত্ৰিকা, উচিত বক্তা, স্কুলভ সমাচাৰ আদি বঙ্গলা কাকত আৰু কিতাপ অনাই পঢ়ি তেওঁৰ কোমল মনক নানা ভাবেৰে পূৰ্ণ কৰিছিল আৰু মাজে সময়ে কাছাৰী ঘৰলৈও অহা যোৱা কৰি চাকৰীৰ আশাও ৰাখিছিল।

আসামত প্ৰথম ইংৰাজৰ কাছাৰী—

সেই দিনত কাছাৰীত আমোলামকল বহা তন্তা-পোছ আৰু তাৰ ওপৰত তুলি পাটি পৰা আছিল। তাৰ ওপৰত ডাঙ্গৰ গাকত আউজি বা পেট তললৈ কৰি বা

বহি আঁঠুত কাকত লৈ আমোলালোকে পাখিৰ বা খাগৰীৰ কাপেৰে বাবে বঙ্গলুৱা সঁচাবে লিখা পঢ়া কৰি নিজ নিজ কাম চমাইছিল। পোনতে তেওঁ চাৰি টকা দৰ্ম্মহাত শিকানবিছ সোমায়। তেতিয়া কোনো কোনো জনে টাঙ্গনিও খাইছিল আৰু কাছাৰীতো কাম কৰিছিল। পাছে হুকুম শুনালে যে এনে বিধৰ লোকে হয় টাঙ্গনিলৈ যক নহয় কাছাৰীত সোমক; দুইটা কামত থাকিব নোৱাৰে। সেই হুকুম মতে তেওঁ টাঙ্গনি এৰি দিলে।

ইন্দীবৰৰ প্ৰথম বিবাহ :—

১৮৪৯ খৃষ্টাব্দত বৰ প্ৰতাপী সকলোৱে জনাজাত মণিবাম দেৱানৰ বৰ জীয়েকেৰে বিবাহ স্থিৰ হয় আৰু দুই ঘৰৰ জয়জয়তে এই বিয়া অতি সমাৰোহেৰে সমাধা হয়। ইতি পূৰ্বে এনে বিয়া শিৱসাগৰত হোৱা নাছিল বুলিলেও অত্যাুক্তি নহয়। নানা বিধৰ দ্ৰব্য বস্তু, অলঙ্কাৰ পাতি, ম'হ গৰুৰ কথাই নাই, লগত বেটী এজনী পৰিমিত দিছিল। সেই বেটীৰ নাম পাঠৈ আছিল। কিন্তু কবলৈ শোক লাগে দুই তিনি বছৰ গৃহবাস কৰাৰ পাছত দেৱানৰ আতোলতোল ফুল আইদেৱত বাত ব্যাধিয়ে দেখা দি তেওঁৰ হাতভৰি কোঙা কৰি অতি কুকুপা আৰু সম্পূৰ্ণ অকৰ্ম্মা কৰি

পেলালে। তেওঁৰ দুটি ছোৱালী হোৱাৰ পাছত ইন্দীবৰে পুনৰ দাব পৰিগ্ৰহ কৰিব লগা হল।

এই বাৰ চাৰিং কাকতী গাঁৱৰ প্ৰসিদ্ধ ধনী মানী পৃথুবৰ কাকতী ৰাইডঙ্গীয়া ফুকনৰ ৰূপেশ্বৰী নামে জীয়েক এজনা বিয়া কৰে। এই জনাই মৰা লৰা এটা পাই সূতীকা জ্বৰত প্ৰাণত্যাগ কৰে। তাৰ পাছ বছৰ দেৱানক ৰাজবিদ্ৰোহত পেলাই মাৰে। সেই বছৰতে ইন্দীবৰে মৃত ঘৈণীয়েকৰ মাহী মাকৰ জীয়েক সোণেশ্বৰীক বিয়া কৰায়। এওঁৰ ফালৰ পাঁচোটা লৰা আৰু দুজনী ছোৱালী থাকে।

চিপাহী বিদ্ৰোহৰ এছাট—

মণিৰাম দেৱান বৰ চহকী, বিচক্ষণ, কাৰ্য্যদক্ষ, সাহসী পুৰুষ আছিল। তেওঁ আসামত নুপজি ভাৰতৰ অগ্ৰ ঠাইত বা ইউৰোপত জন্ম লোৱা হলে এজন প্ৰসিদ্ধ ৰাজনীতিজ্ঞ পুৰুষ বুলি চিনাকী দিব পাৰিলেহেঁতেন।

আসামৰ প্ৰথম চাহ খেতিয়ক—

তেঁৱেই আসামত চাহ গছ উলিয়াই নিজে চেংলুং আৰু চেনিমৰা নামে দুখন বাগিচা খুলিছিল।

শিৱসাগৰত চীনা মানুহৰ সতি-সন্ততি—

বাগিচা চলাবৰ নিমিত্তে তেওঁ চীনদেশৰ পৰা মানুহ
অনাইছিল আৰু সেই কেইজন চীনা মানুহে অসমীয়া
মাইকী বাথি শিৱসাগৰত বাস কৰিছিল। সিহঁতৰ সতি-
সন্ততি এতিয়াও বৰ্ত্তমান।

দেৱানৰ ঢাকা আৰু কলিকতা যাত্ৰা—

দেৱানৰ বাতৰ বেমাৰ আছিল। সেই বেমাৰ
চোৱাবলৈ তেওঁ এবাৰ ঢাকালৈ গৈছিল। পুনৰ সেই
বেমাৰে বৰকৈ ধৰাত তেওঁ কলিকতালৈ যায় আৰু
কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ বজাইয়ো তেওঁক তেওঁৰ বিষয় গবৰ্ণৰ
ছেনেবলক জনাবলৈ কটকী কৰি পঠাইছিল।

কলিকতাত দেৱান আৰু চিপাহী বিদ্ৰোহ—

তেওঁ তাত থাকোঁতেই ৫৭ চনৰ চিপাহী বিদ্ৰোহ
উপস্থিত হয় আৰু সেই ঘটনাই কলিকতাত ছলস্থূল
লগোৱাত ইংৰাজ লোকৰ বিষম সঙ্কট হেন বুজি তেওঁ
ঘোৰহাটত থকা মহাৰাজ কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহলৈ সকলো
কথা বৰ্ণাই চিঠি-লিখা সম্ভৱ।

পাছে সেইবোৰ চিঠি অহা, পুলিচৰ দাৰোগা জনাই
গম পাই চিঠিবোৰ আটক কৰি নি জিল্লাধিপতি হল্‌বইড

চাহাবক দেখুৱাই নানা তৰহৰ কথা লগাবলৈ ধৰিলে । এই জনা চাহাব দেৱানৰ ওপৰত নাৰাজ আছিল । কাৰণ তেওঁ হলবইড চাহাবৰ অনুমতি নোলোৱাকৈ সদৰৰ মীল চাহাবক দেখা কৰি এখন আবেদন পত্ৰ দিছিল আৰু তেওঁ যেনে স্বাধীনচেতা, গুণী, ওখ খাপৰ মানুহ আছিল তাত চাহাবে বেয়া পোৱাবে কথা । অইন কি স্বদেশী কোনো কোনো মানুহৰো তেওঁলৈ হিংসা লাগিছিল । এই আবেদন পত্ৰখন হাঁৰাজীৰে তজ্জৰ্মা কৰি মীলৰ ৰিপোৰ্টৰ লগত চামিল কৰি দিছে আৰু মীলে তাৰ পৰা দেৱানৰ অনেক গ্লানি-কথাহে প্ৰকাশ কৰিছে ।

আলিপুৰ জেলত দেৱান—

এই চেলু পাই এই জনা চাহাবে দেৱানৰ বিৰুদ্ধে বঙ্গদেশৰ শাসনকৰ্ত্তালৈ লিখি দেৱানক কলিকতাত ধৰাই আলিপুৰ জেলত বন্দী কৰি থোৱাই, পাছে তাৰপৰা যোৰ-হাটলৈ অনালে । তেতিয়া সেই জনা চাহাবেও ফাঁচি দিব পৰা ক্ষমতা পাইছিল ।

তেওঁ বিচাৰৰ নাম কৰি দেৱানৰ আৰু পিয়ালী বৰুৱাৰ প্ৰাণদণ্ডৰ আজ্ঞা দিলে । আৰু কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ, হুতিৰাম বৰুৱা আদি দহ বাৰ জন সম্ভ্ৰান্ত লোকক দ্বীপাস্থৰ

কৰিলে আৰু দহ বাৰ জনক দুই তিনি বছৰলৈ বন্দী-
শালত ভৰালে । এই দৰে অসমীয়া বৰমূৰীয়া চকুগজা
লোক সকলক মৰীমূৰ কৰি গোটেই জাতিটোক গৰাকি
ললে । অনেক ভদ্ৰ সম্ভানক ধৰি আনি চাহাবৰ হতুৱাই
ধৰ্মকি দিয়াই দেৱানৰ বিৰুদ্ধে সাক্ষী দিয়াবলৈ দাৰোগা-
জনে বৰ চেফ্টা কৰিছিল ; কিন্তু তেওঁলোকে অলপো
ভয় নকৰি কলে “সাত পুৰুষ নবকত পেলাই আমি মিছা
কথা কব নোৱাৰোঁ ; হজুবৰ যি ইচ্ছা তাকে কৰক ।”
তেতিয়াহে সেই সকলক দুই তিনি বছৰলৈ ফাটক
দিছে । এনে দিনো আছিল যে অসমীয়া ভদ্ৰ সম্ভানে
মিছা সাক্ষী দি চাহাব খাটনীয়াৰ নহৈ হাঁহি হাঁহি
ফাটকৰ দুখ বন্দনা সহিছিল । হায় ! আৰু সেই দিন
নাই ।

মীল চাহাবৰ বিপৰ্টিত দেৱানৰ কথা বৰ বেয়াকৈ
লিখিছে । তেওঁক ফাঁচি দিয়াৰ সেই এটা কাৰণ বুলি-
বও পাৰি । নচেৎ বিদ্ৰোহৰ কোনো লক্ষণ দেখা
নগৈছিল ।

Mrs. A. K. Gurney এ তেওঁৰ Fifty years'
mission work in Assam ত লিখিছে :—যেতিয়া
আচামী লোকে সুবিচাৰৰ প্ৰাৰ্থনা কৰে তেতিয়া কাপ্তান

হলৰইড চাহাবে কলে, “Hanging first. trial afterwards.”

আসামত “দত্ত” উপাধি —

মণিবাম দেৱান কলিকতালৈ যাওঁতে লগত ৰাঙ্কনি লগুৱা আদি পাঁচ ছটা মানুহ নি বৰ আয়মেৰে আছিল। তাত বহুত ডাঙৰ বঙ্গালী ভদ্ৰলোকে তেওঁক দেখা কৰিবলৈ আহিছিল। তেওঁলোকে তেওঁৰ বৰ্ণ সোধাত কায়স্থ বুলি কলে; কোন শ্ৰেণীৰ বোলাত তেওঁ কব নোৱাৰিলে। তেতিয়া পিতাকৰ নাম সোধাত, ৰামদত্ত দোলাষৰীয়া বৰুৱা বোলা মাত্ৰকে তেওঁলোকে “দত্ত” বংশীয় বুলি ধৰি ললে। এই দৰে আসামত “দত্ত” উপাধি ওলোৱাত ব্ৰাহ্মণেৰে সকলো জাতৰ মানুহে “দত্ত” লেখিবলৈ ধৰিলে। পোনতে ইংৰাজী শিকা বঙ্গালী ডেকাদলে যেনেকৈ খুফ্টান হবলৈ ধৰিছিল, ঠিক সেই দৰে, প্ৰথমতে অসমীয়া ডেকা সকলেও বঙ্গালী বোলাবলৈ বৰ হাবিলাষ কৰিছিল। পাছে যেতিয়া আমনি লাগি ওভতনি পৰিল তেতিয়াহে বৰা, শইকীয়া, বৰুৱা, ফুকন আদি বিচাৰি লৈ পুনৰ অসমীয়া হলহি।

ওপৰত নাম দিয়া বিদ্ৰোহত পৰা মানুহৰ ভিতৰত

দেৱান ইন্দীবৰৰ শহুৰেক আৰু দুতিৰাম বৰুৱা
দদায়েক হয়। এই বাবে বাতি পুলিছে কথা শুনি-
বলৈ আহি ঘৰৰ পাছ ফালে জোপ লৈ থাকি তেওঁ-
গোকৰ খৰ্জুগুটি হেৰুৱাইছিল। তেতিয়া তেওঁ-
কাছাৰীত নিগাজি কামত ভৰ্তি হৈছিল।

খৰ্চন নামে ছোট চাহাবে এদিন কথাৰ চেগত
তেওঁৰ আগত চিয়াৰেবে কলে যে চাহাবে পাছ দিনা বৰ
অপ্ৰিয় কাম কৰিবলৈ দেৱানৰ ঘৰলৈ যাব লগা হৈছে।
ইন্দীবৰে কথাটো বুজিব পাৰি শহুৰেকৰ ঘৰত সাৱধান
কৰি দিয়াতহে দেৱানৰ পৰিয়ালৰ মণিপুৰীয়া নিৰ্বাসিত
পৰিয়ালৰ * হাজাৰীবাগ জেলত যি দশা হৈছিল তেনে
হবলৈ নাপালে।

এদিন তেওঁ দুতিৰাম বৰুৱাৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ প্ৰিয়লাল
বৰুৱাৰ ঘৰলৈ যাওঁতে প্ৰিয়লাল বৰুৱাক বন্ধু এজনাৰে
কথা পাতি বহি থকা পালে; তেতিয়া প্ৰিয়লালে উঠি
আহি ককায়েকক ভিতৰলৈ মাতি নি অলপ বিশ্বাসী কথা
পাতিলে। এই কাৰ্য্যত বন্ধুজনাই অসন্তুষ্ট হৈ চাহাবক
লগালেগৈ যে দুই ভাই ককায়েকে কিবা মন্ত্ৰণা কৰিছে।

* এই পৰিয়ালৰ লৈ লৈ থৈ থৈ হোৱা কথা শ্ৰদ্ধাম্পদ হৰি-
বিলাস আগৰৱালাৰ পৰা শুনা হৈছিল।

এই সময়ত কাৰো কথা লগাব পাৰিলে লগনীয়া জনৰ উন্নতি হৈছিল আৰু ইজন মহা বিপদত পৰিছিল ।

এনেতে জামিনতী পত্ৰ আহি চাহাবৰ হাতত পৰে । তেতিয়া বন্ধুজনক চাহাব বাহাদুৰে কলে যে এনে মহা-বিপদৰ বেলা আপোন তেজমঙ্গলৰ মানুহে সহায় নকৰিলে আন কোনে আগ বাঢ়িব ; এই বুলি চাহাবে কথাটো পাতলাই পেলালে ।

এই সময়ত তেওঁৰ সেই বন্ধুজনেই কোনো কোনো মানুহৰ বিৰুদ্ধে চাহাবক লগাই খাটনীয়াৰ হবলৈ ইন্দীবৰক লগ ধৰিছিল । তেওঁ পিতাকক সুধিহে উত্তৰ দিব বুলি কলে । সেই মতে তেওঁ গধূলি নিৰলে পিতাকৰ ওচৰত এই কথা উলিয়ালে ; তেতিয়া পিতাকে তেওঁক বুজালে বোলে :—পৰ্বতীকাতৰ স্বাৰ্থান্ধ মানুহে শত্ৰুৰ দদায়েৰ আৰু আন আন মুখাল অসমীয়াক দমাবৰ অভিপ্ৰায়ে চক্ৰান্ত কৰি বিদ্ৰোহৰ ঢক এটা তুলিছে ; এনে স্থলত তইনো কাৰ কথা লগাই খাটনীয়াৰ হব খুজিছ ? বাপা ! এনেবোৰ গৰ্হিত ধৰ্ম্মবিৰুদ্ধ কাম কৰিলে কোনো কালে কাৰো মঙ্গল নহয় বুলি কৈ তলৰ দৃষ্টান্তটি দিলে :—

দৰৈ সাহোনৰ কথা :—

গুৱাহাটীৰ ফালে দৰৈ সাহোন নামে এখন ঠাই

আছিল। তাত ২০০।৩০০ ঘৰ মান বেদন্ত নৈষ্ঠিক ব্ৰাহ্মণ বাস কৰিছিল। ব্ৰাহ্মণ সকলে প্ৰতিদিন হোম যজ্ঞ কৰিহে অন্ন গ্ৰহণ কৰে। এদিন এষদত হোম দিবলৈ ঘীউ নোহোৱাত বেটী এজনীৰ হাতত পইচা দি বাটি এটাত ঘীউ আনিবলৈ গাঁৱৰ দোকান এখনলৈ পঠিয়ালে।

বেটীজনীয়ে ঘীউ লৈ বাটেদি আহোঁতে ঘীউত অশুচি বস্তু পৰি ঘীউ নষ্ট হোৱা দেখিলে। আকৌ দোকানলৈ গৈ ঘীউ আনিবলৈ তাইৰ হাতত পইচাও নাই; তদুপৰি বেলি হ'লে গিৰীহুঁতে খং কৰিব। এইবোৰ সাত পাঁচ গুণি তাই চাৰিউফালে চাই কাকো নেদেখি, সেই বৰ্জ্জিত ঘীউ আনি ব্ৰাহ্মণক দিলেহি।

ব্ৰাহ্মণে তিল বৰ আদি মিহলাই সেই ঘীউৰে হোম দিওঁতে সোণৰ আঠে ফুটি চাৰিউফালে পৰিবলৈ ধৰিলে। বামুণে এনে অদ্ভুত কাণ্ড দেখি ভগৱান তেওঁৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈছে বুলি ভাবি অতি ৰং মনেৰে ঘীউ কোনে আনিছিল বুলি শুধিলে। বামুণীয়ে সেইজনী বেটীৰ নাম কলত বামুণে তাইক মাতিলে। তেতিয়া তাইৰ চুলিৰ আগে জীৱ গল।

তাই ভাবিলে বামুণে তাইৰ বুকাৰ্ঘ্যৰ কিবা সজ্জা পালে; এতেকে আঁসৈ মাতিলে বন্ধা নহব ভাবি তাই

কঁপি কঁপি লবালবিকৈ আহি বামুণৰ আগত আঁঠুলৈ কৰ-
 যোৰ কৰি সকলো কথা ভাস্কি কৈ ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে ।
 কিন্তু বামুণে খং ৰাগ একো নকৰি গহীনভাৱে তাইক
 সেই দৰে নিতৌ ঘাঁট আনিবলৈহে কলে ; ইয়াকেহে কয়
 “লোভে পাপ, পাপে মৃত্যু ।” জগদীশ্বৰে যাক ভাস্কিবৰ
 মন কৰে, তাৰ পোনতে বুদ্ধি বিবেচনা লোপ কৰে ।

বেটী জনায়ে সেই দৰে ঘাঁট অনাত দুগুণকৈ সোণৰ
 আঠে ফুটি ওলাবলৈ ধৰিলে আৰু ক্ৰমে বামুণ চহকী হৈ
 আহিল । এই কথা গাঁৱৰ সকলোৰে জনাজাত হোৱাত
 ইবোৰ বামুণেও সেই দৰে ঘাঁট অনাই হোম কৰি সোণৰ
 আঠে পাবলৈ ধৰিলে ।

পাছে এনেবোৰ অনাচাৰী ধনলোভীৰ মাজত ভেকো
 নামে এজনা শুদ্ধমত নৈষ্ঠিক জ্ঞানী ব্ৰাহ্মণ আছিল । তেওঁ
 অতি দৰিদ্ৰ বুলিও বৰ সম্ভাষী আছিল । মাইকীৰ য'তে
 ত'তে ধনবস্তুলৈ হেঁপাহ । ভেকোৰ ঘৈণীয়েকে অইন
 বামুণীৰ অলঙ্কাৰ পাতি দেখি গিৰিয়েকক সেই দৰে হোম
 কৰিবলৈ ধৰাত ভেকোৱে শ্ৰীবিষ্ণু ! শ্ৰীবিষ্ণু ! মাধৱ !
 মাধৱ ! বুলি ভূমি ছুই কৰ্ণত হাত দি কলে বোলে এনে
 অনীতি আচৰি ঈশ্বৰোপাসনা কৰাতকৈ দৰিদ্ৰ হৈ মৰা-
 তোৱেই ভাল ।

সিমানতো বামুণীয়ে কলে, ২০০।৩০০ ঘৰ বামুণে নেজানে, এওঁহে ভো পণ্ডিত ওলাল । তেতিয়া বামুণে কিছু পৰ ততক মাৰি থাকি গহীনকৈ কলে, “মই আছোঁ। গুণেহে এই গাওঁখন আছে, মই গলেই—এটাইবোৰ তললৈ যাব ।” বামুণীয়ে ইতিকিং কৰি কলে, “ইস্ ! এওঁহে ধৰি আছে ! বাৰু যোৱাচোন ।”

বামুণে উচ্চপুচাই বাতিটো নিয়াই, পাছ দিনা পুৱাই উঠি বামুণীক টালি টোপোলা বান্ধি ঘৰৰ পৰা ওলাবলৈ কলে । বামুণ বামুণী বাটেদি যাওঁতে গাঁৱৰ ঘৰ দুৱাৰ তললৈ নোযোৱা দেখি বামুণীয়ে লাহেকৈ মাত লগালে “এতিয়া চিন ওলাল ।” বামুণে বোলে টালি টোপোলা মেলি চা, কিবা বস্তু এৰি আহিছ হবলা । বামুণীয়ে মেলি চাই দেখে যে খৰম যোৰ এৰি আহিছে । বামুণে বামুণীক—খৰম আনিবলৈ ঘৰলৈ পঠিয়ালে আৰু খৰম লৈ পাছলৈ নাচাই লৰি আহিবলৈ কলে ।

খৰম লৈ ঘৰৰ পৰা ওলাওঁতেই চাৰিওফালে ঘিটিং ঘিটিং শব্দ হবলৈ ধৰিলে আৰু চাৰিওফালৰ মানুহৰ মাজত ছুৱা ছুৱা লাগি সকলোৱে ভেকোৰ পাছে পাছে লৰি গৈ, “ভেকো ককা মোকো নিয়া !” “ভেকো ককা মোকো নিয়া !” বোলোঁতেই মাটি ফাটি তললৈ গৈছে । এই দৰে

সেইখন গাওঁ একেবাৰে বসাতললৈ গৈ বৰ ডাঙ্গৰ বিল হৈ আছে। সেইখন বিলৰ নাম দৰৈ সাহোন আৰু তাত ঘিবোৰ বামুণী ভেকোলা আছে সেইবোৰকেই সেই অনাচাৰী ব্ৰাহ্মণ বুলি কয়। এই কথা মতে ইন্দীবৰ আগ নাবাঢ়িলে।

কলিকতা আৰু শিবসাগৰলৈ অহা যোৱাৰ কষ্ট।

তেতিয়াৰ দিনত নিয়ম মতে কলিকতাৰ পৰা আসামলৈ জাহাজ চলাচল কৰা নাছিল; মাথোঁ মাজে সময়ে দুখন এখন সদাগৰী জাহাজ অহা-যোৱা কৰিছিল। সেই বাবে আসামৰ কমিচনাৰ চাহাবক চফৰ ফুৰিবলৈ জাহাজ এখন দিছিল আৰু সেই পুৰণি ঠাচৰ জাহাজ ১৯২০ চনলৈকে তেওঁৰ ভাৰত আছিল। কিন্তু ভাটীলৈ কোনো লোক যাব লগা হলে, দিখৌ মুখত বোন্দা মহৰ কামোৰ খাই কেবাৰাতিও খপিলেহে বঙালী পাঠক নাও পোৱা গৈছিল। দিখৌমুখেহে তেতিয়া শিবসাগৰ কি নাঞ্জিৰালৈ যোৱা বাট আছিল, তাত প্ৰাণৰ বৰ ভয়--কাৰণ বনৰীয়া জন্তুৰ বৰ উপদ্ৰৱ। সেই দৰে বঙালী নাও ধৰিব পাৰিলে,

বাটত কোনো দুৰ্ঘটনা নহলেহে এমাহ মানে কলিকতা পোৱা গৈছিল। এনে দুৰ্যোগৰ সময়ত (যেতিয়া ইফালৰ মানুহ সিফাললৈ যাব নিদিছিল) ইন্দীবৰে অতি গোপনে কেবা মাহৰ পৰা বাতৰি লোৱাই বৰ প্ৰবন্ধেৰে প্ৰিয়লালক কলিকতালৈ পঠিয়ালে আৰু তেওঁ - সেইখিনি পাই অনেক বুদ্ধি সন্ধি লগাইহে বঙ্গলা দেশৰ তেতিয়াৰ লেফ্‌টেনেণ্ট গবৰ্ণৰ বাহাদুৰক আসামৰ বিদ্ৰোহৰ চৰু আনুপূৰ্বক বৃত্তান্ত লিখি এখন আবেদন পত্ৰ দিয়ে। তেতিয়া সৰু লাটে স্বয়ং আসামলৈ এই বিষয় অনুসন্ধান কৰি ছকুম দিব বুলি উত্তৰ দিয়াত প্ৰিয়লাল ঘৰলৈ উলটি আহে।

বঙ্গলাদেশৰ লেফ্‌টেনেণ্ট গবৰ্ণৰ চাৰ চিচিল বীডনৰ শিৱসাগৰলৈ আগমন :-

সেই মতে চাৰ চিচিল বীডন বাহাদুৰ গোৱালঙলৈকে বেলেৰে আহি তাৰপৰা সোণামুখী জাহাজেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰেদি উজাই আহি দিৰ্খোমুখেদি দিৰ্খো সোমাই শিৱসাগৰৰ ডোমগাৱঁৰ ওচৰত থকা পুৰণি থানাৰ ঘাটতে জাহাজ বন্ধালে। তাতে দৰবাৰ এখন পাতি দেশী ভদ্ৰলোক সকলক কৈছিল যে এনে হোজা ঘৰত থকা শান্তি প্ৰিয়

অসমীয়া প্ৰজাই ৰাজবিদ্ৰোহ কৰিব পাৰে বুলি তেওঁৰ মনত নালাগে ; তথাপি এই সৰুটৰ সময়ত দাবোঙ্গা মহাশয়ৰ পৰা বিশেষ সহায় পোৱা বাবে নথৈ শলাগি তেওঁক সদৰামীন পাতি সোণৰ চেইন ঘড়ী পুৰস্কাৰ দি অনেক মাটি নাখেৰাজ কৰি পুত্ৰপৌত্ৰাদিক্ৰমে খাবলৈ দিলে । বন্ধুতা ইংৰাজীবে দিছিল আৰু এই সভাস্থলত অসমীয়া ভদ্ৰলোক সকলৰ ভিতৰত ইন্দীৱৰেই হে ইংৰাজী বুজা আছিল । ইপিনে ফাটক দিয়া আৰু দীপান্তৰ কৰা লোক সকলক খালাচ দিবৰ লুকুম দিয়ে । তেহে আশু-মানৰ পৰা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ, দুতিৰাম বৰুৱা আদি লাঞ্ছিত লোকসকল আসামলৈ আহিব পাৰিছে আৰু তেওঁলোক দুজন গুৱাহাটীতে থাকি স্বদেশত মৰিবলৈ পাইছে ।

বঙ্গলা দেশত শিক্ষাৰ নিমিত্তে প্ৰথম অসমীয়া ডেকা ।

এই ভীষণ অভিনয়ৰ কেবা বছৰৰ আগৈয়ে প্ৰিয়লাল আৰু মীনধৰে ইংৰাজী উচ্চ শিক্ষা লভিবলৈ ছগলীত পঢ়িছিল । মীনধৰ কৃষ্ণানন্দৰ সহোদৰ ভাইৰ বৰ পুতেক । এই দুজনেই ওপৰ আসামৰ পৰা প্ৰথমে শিক্ষাৰ অৰ্থে

বঙ্গলা দেশলৈ গৈছিল । শ্ৰিয়ালালে পঢ়ি শুনি ঘৰলৈ উলটি আহি কিছু দিন ডেপুটী ইন্স্পেক্টৰি কাম কৰি শেহত গোৱালপাৰাৰ ডেপুটী কমিচনৰৰ আফিচত চুপৰিণ্টেণ্ডেণ্ট থাকি গুৱাহাটীত ঢুকায় । এওঁ দুবাৰ বিয়া কৰিছিল ; কিন্তু কোনো সতি সন্তান নাছিল ।

তাতে তেওঁৰ সহোদৰ লক্ষ্মীলাল চুপৰিণ্টেণ্ডেণ্টৰ পৰা মুন্সেফ হৈ কিছু দিন কাম কৰি ছুটি লৈ, বংশপৰিয়াল বিচাৰি শিবসাগৰলৈ আহোঁতে ১৮৭৯ চনত তেজপুৰৰ ঘাটতে হঠাৎ মৃত্যু হয় । এওঁৰ দুই পুত্ৰ, জ্যেষ্ঠ ৰায় বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱা আৰু কনিষ্ঠ মহেন্দ্ৰলাল বৰুৱা । দুইজনে গুৱাহাটীত নিগাজী ঘৰবাৰী কৰি আছে । দুইৰো অনেক সতিসন্তান হৈছে । মীনধৰে ঘৰলৈ উলটি আহিব নোৱাৰিলে ; তেওঁ গঙ্গাৰ পাৰতে দেহত্যাগ কৰিলে ।

বাইভনীভাইহঁত ।

ইন্দীববৰ সহোদৰ ভাই চাৰিজন আৰু বৈমান্ত্ৰেয় ভাই এজন । তেওঁৰ পাছৰ দুজনে বিদ্ৰোহ বীভিষিকাৰ দুই এক বছৰৰ আগেয়ে ঈডেন চাহাৰৰ লগত কাম কৰিবলৈ ডিব্ৰুগড়লৈ যায় ।

(১) বংশীধৰ বৰুৱা—

তাৰ পৰাই বৰজনে ভূঞাহাটত ছোৱালী বিয়া কৰাই নি তাতে মাটি বাৰী লৈ থিতাপিকৈ বল। পাছত ডেপুটী কমিচনৰৰ আফীছত সোমাই পেন্সন লৈ অনবেৰী মাজিষ্ট্ৰেট কাম চলাই ১৯২০ চনৰ আৰম্ভণত ঢুকাইছে। তেওঁৰ বিধবা ঘৈণীয়েকো ঢুকাল। তেওঁ কেবাটিও লৰা ছোৱালী থৈ গৈছে।

(২) শশীধৰ বৰুৱা -

এওঁ গৰ্কাপ্তানী আফিচত একাউণ্টেণ্ট কামত সোমাই তাতে ভূঞাহাটত ছোৱালী বিয়া কৰাই পোনতে ডিব্ৰুগৰত বহুত বছৰ থাকে। পাছে বদলি হৈ শ্বিলং, নগাওঁ, গুৱাহাটী আদি ঠাই ঘূৰি শেহত পেন্সন লৈ শিবসাগৰত নিগাজী ঘৰবাৰী কৰি ১৯১১ চনত অনন্ত ধামলৈ গতি কৰে। তেওঁ বিধবা ঘৈণী আৰু তিনিটি লৰা আৰু তিনিটি ছোৱালী থৈ যায়।

(৩) দানোদৰ বৰুৱা—

এওঁ সৰুৰে পৰা মৌজাদাৰী কৰি শেহত তহচিলদাৰ হৈ বছৰেচাৰেক সুখ্যাতিৰে কাম কৰি—১৮৯৫ চনত বিধবা পত্নী, চাৰি পুত্ৰ, তিনিটি কন্যা থৈ ভৱলীল।

সামৰে । তিনিওটি জীয়েকক সুপাত্ৰত দিব পাৰিছিল ।
এওঁৰ বিধবা পত্নী ইতিমধ্যে মৰিছে ।

(৪) বহুধৰ বৰুৱা—

সৰু ভাইক পিতাক জীয়াই থাকোঁতে কলিকতাত
পঢ়িবলৈ পঠিয়াইছিল ; পাছে পিতা ঢুকালতহে ঘৰলৈ
উলটি আহি স্কুলৰ ডেপুটী ইন্স্পেক্টৰ কামত সোমাই
শিবসাগৰতে পেন্সন খাই আছে । এওঁৰ ঘৈণী মৰিল ;
লৰা ছোৱালী কেবাটিও আছে । এই শেহৰ দুই সহো-
দৰেৰে একান্নভোক্তা হৈ ১৮৭৮ চনলৈকে পুৰণি
বাৰীত থাকে ; পাছে বৰ ককায়েকক পুৰণি বাৰী এৰি
দি তেওঁলোক দুয়ো বেলেগে মাটিবাৰী লৈ নাঁতৰি
যায় ।

১ (৫) চন্দ্ৰধৰ বৰুৱা—

বৈমাত্ৰেয় ভাইজনে কাছাৰীত সোমাই শিবসাগৰ
আৰু লক্ষীমপুৰ জিলাৰ কেউটা মহকুমাত কাম কৰি
শেহত পেন্সন লৈ শিবসাগৰত নিগাজী ঘৰদুৱাৰ কৰিছে ।

যি লোকে লৰাক সুশিক্ষা দি মানুহ বোলাই সংসাৰ
চলাব পৰাকৈ থৈ যায় আৰু ছোৱালীক সুপাত্ৰত সমৰ্পি
সুখে সন্তোষে থকা দেখি যাব পাৰে, সেই লোকক

সুখী বুলি শলাগিব লগীয়া হলে কৃষ্ণানন্দকোণে এনে এজন ভাগ্যৱান পুৰুষ বুলিব লাগে ।

(১) মোহিনী আইদেৱ ।

ইন্দীবৰৰ বায়েক চূড়িঘাটৰ নাহৰখটীয়া মহাজনলৈ পৰিছিল । (তেতিয়াৰ দিনত মহন্ত সকলে ছোৱালী নিয়া আৰু মহন্তৰ ছোৱালী অনা দস্তৰ কাকতী ভদ্ৰলোক সকলৰ ভিতৰত চলিছিল) । কিন্তু লবাছোৱালী তিনি-টিৰ মাক হওঁতেই বাঁৰী হয় । তাৰে সৰু ছোৱালীটি জুয়ে পুৰিলত মেয়ে বনি লৈ শেহত মৰিল । ই হালী অতি কষ্টে ডাঙ্গৰ কৰি লবাটিলৈ ছোৱালী বিয়া কৰালে আৰু ছোৱালীটি উলিয়াই দি সুখেৰে শেষ কাল নিয়াম বুলি ভাবিছিল ; কিন্তু বিধিৰ কি বিড়ম্বনা, পুতেকৰ দুটি ছোৱালী হওঁতেই ভৰ বয়সতে বাঁৰী মাকক অনাথ কৰি এৰি থৈ গল । পোবোৱাৰীয়েও এৰছৰৰ ভিতৰতে স্বামীৰ পাছ ললত সেই আকলন নাতিনীয়েক দুজনীকে বুকত বান্ধি লৈ ভায়েকহঁতৰ ওচৰলৈ গল । তাতে সেই হালীক খুঁটি খোৱা কৰিবলৈ নো পাওঁতেই দীপ্লিপ্ আইদেউ ১১৮৩ চনত সৰু ভায়েকৰ ঘৰত বহুমুত্ৰ বোগত মৰা পৰে ।

(২) হীৰাবতী

তেওঁৰ পাছৰ ভনীয়েক ৰতিৰাম বৰ বৰাৰ মাজু পুতেকলৈ পৰিছিল। এই জনাৰ যদিও পোনতে বৰ দুখ গল, শেহত বৰ সুখে সন্তোষে পতিপুত্ৰৰ আগতে মৰিবলৈ পাইছিল।

(৩) নিৰজনা।

তৃতীয় ভনীয়েক বঙ্গাল কাকতীৰ ঘৰত পৰিছিল। এওঁৰ ৰূপগুণ চাই সুখ নহল বুলিব পাৰি। এওঁ আৰু এওঁৰ গিৰীয়েক অলপ অগাপিছাকৈয়ে পৰলোকলৈ গতি কৰিছে।

(৪) ললিতা।

কনিষ্ঠা অতি আদৰৰ, ভনীয়েক যাদুৰাম বৰুৱা সদ-ৰামীনৰ সৰু পুতেকলৈ পৰিছিল। এওঁ পতিপুত্ৰৰ পৰা সৰ্ববপ্ৰকাৰে সুখ সন্তোষ পাইছে বুলিও শেহত বাঁৰী-ভাত খাব লগাত পৰিল। এওঁবিলাকৰ পিতাক ১৮৬৫ চনত ঢুকালত সকলোটি ভাইভনীৰ পোষণ পালনৰ ভাৰ বৰ ককায়েকৰ ওপৰত পৰিছিল; ভনীয়েক দুটিক উলিয়াই দি ভায়েক দুজনৰ ঘৰ পাতি বৰ ককায়েকে শেহ কাল সুখে শাস্তিৰে নিয়াব পাৰিম বুলি আশা কৰি-

ছিল; কিন্তু অনেক দুৰ্দ্দৈব কাৰণত লাগি সেই আশা পূৰণ হৈ নুঠিল।

ইন্দীবৰৰ বাপেক ঢুকুৱা বাতৰি পাই আসামৰ সেই কালৰ কমিচনৰ আৰু উত্তৰপূৰ্ব প্ৰান্তৰ গবৰ্ণৰ জেনেৰেল বাহাদুৰৰ এজেন্ট জেনেৰেল জেন্‌কিন্স চাহাবে দুখ প্ৰকাশ কৰি যিখন চিঠি লেখি এওঁৰ সৰু ভায়েক বত্ৰধৰলৈ এশ টকা নিজে পঠাই কোনো চিন্তা নকৰিবলৈ কৈ যেনে মান্ত্যনা দিছিল, পঢ়িলে তেতিয়াৰ চাহাব আৰু আজি কালিৰ চাহাবৰ ভিতৰত কিমান প্ৰভেদ উদ্ভাসৰূপে বুজিব পাৰি। এই চিঠিখন বিচাৰি পোৱা নগল; লিখকে—সেই চিঠি নিজে পঢ়িবলৈ পাইছিল।

কাছাৰীত কাম কৰা দিন।

আটাইয়ে কোৱা হৈছে যে ইন্দীবৰে পোনতে কাছাৰীত চাৰি টকা দৰ্শনহাত শিক্ষানবিছ সোমায়; পাছে নিজৰ চৰিত্ৰবল আৰু কাৰ্য্যতৎপৰতাৰ গুণে খলপাখলপে ওপৰলৈ উঠি পিতাক ঢুকাবৰ কিছু পূৰ্বে তেতিয়াৰ দিনৰ অতি হাবিলাষৰ চিৰস্তাদাৰী পদ পালে। দেৱানী চিৰস্তাদাৰী কাৰ্যৰ পৰা পূৰ্ণ্যতম দীননাথ বেজবৰুৱা মুন্সেফ হোৱাত এই কাম খালি হৈছিল আৰু অধস্থ

আমোলাৰ ভিতৰত ইন্দীবৰকে সকলো প্ৰকাৰে উপযুক্ত দেখি তেওঁক সেই পদ দিয়ে। চিৰস্তাদাৰ পদৰ পৰাই মুন্সেফ হোৱাৰ তেতিয়াৰ দিনৰ নিয়ম হৈছিল; কিন্তু দৈবত্বক্ৰিপাকবশতঃ সেই নিয়ম এওঁৰ দিনৰ পৰাই বহিত হয়। তেওঁ তলতীয়া আমোলালোকক আৰু ধৰি নিজে দোষ গাত লোৱা গুণে তেওঁ সকলোৰে শ্ৰদ্ধা ভক্তিৰ পাত্ৰ হৈছিল।

সেই কালত চিৰস্তাদাৰ সকলে নিজ হাতে বন্ধা পাণ্ডুৰি মাৰি উত্তম সাজপাৰ পিন্ধি দোলাত, হাতীত বা ঘোঁৰাত উঠি নাইবা লগুৱা লিকচৌৰ হতুৱাই বৰজাপী ধৰাই কাছাৰীলৈ যোৱা দস্তৰ আছিল আৰু গুচৰীয়া পদকীয়াই ভাৰভেটী ঘৰত শোধাই ডাঙৰীয়া সকলৰ পাছে পাছে লৰ ধৰিব লাগিছিল। এনেকুৱা মিছা আড়ম্বৰ ভাল নোপাৱা নহুন চিৰস্তাদাৰে নিজ হাতে ছাতি ধৰি খোজ কাঢ়ি কাছাৰী কৰিবলৈ ধৰাত সেইবোৰ আয়ম ক্ৰমে আঁতৰিল। মাথোন গাধুই গোঁসাই ঘৰত সেৱা কৰি, ভাত পানী খাই উঠি, ঘৈণী এজনাই চুলি আঁচুৰি দিলে, চুৰীয়া, চাপকন পিন্ধি খনীয়া কাপোৰ গাত লৈ কৰণিৰ পৰা পাণ্ডুৰি আনি মূৰত পিন্ধি কাছাৰীলৈ গৈছিল। কাছাৰীৰ পৰা ৫৥০ বজাত ঘৰলৈ

আহি কাপোৰ শলাই হাত-মুখ ধুই জ্বাজ্বলপান খাইছিল । তাৰ পাছে চ'ৰাঘৰলৈ ওলাই গৈ মানুহদুহুহেৰে কথা-বাৰ্ত্তা পাতে । এই দৰে কাম কৰা কিদিন নিয়াইছিল ।

আগৰে পৰা এওঁৰ ঘৰত আলহী নুগুচা হৈছিল । পূৰ্বেৰ বেটা বন্দী থাকোঁতে ঘৰবাৰী যি দৰে জিনি আছিল আৰু সকলো খাছ সামগ্ৰী যেনে অপৰ্য্যাপ্ত পোৱা গৈছিল, ১৮৪৫ চনৰ ৫ আইন জাৰী হৈ বিদ্ৰোহৰ চৌমাৰ যোৱাত বেটা বন্দী খিনিয়ে হঠাৎ গুচি গৈ ঘৰবাৰী উদং কৰি সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণীৰ মানুহক মহা বিপাক্তত পেলাই একেবাৰে দীন দৰিদ্ৰ কৰিলে । তথাপি চিবস্তাদাৰী আৰু মৌজাদাৰী পদ ঘৰত থকা বাবে এওঁলোকে বৰ অসুবিধা ভুগিবলৈ নহল ।

ইংৰাজৰ আমোলত পাইকৰ মূৰে নগদ টকা মাটিৰ খাজানা লগোৱাত আৰু বন্দীবেটা যোৱাৰ বাট দেখুৱাই দিয়াত মাটি বোৱাব নোৱাৰি চন্ পৰি থাকিব লগা হ'লত বহুতে এৰি দিলে । নিগ্ৰো বন্দীবেটা মোকোলাই দিওঁতে ইংৰাজ গবৰ্ণমেণ্টে বেটা বন্দীৰ মালিকহঁতক দুই কোটি পাউণ্ড ফৰ্লীং ক্ষতিপূৰণ দিছিল, কিন্তু আসামত পইচা এটাও নিদি আইন জাৰী কৰিয়েই সহজে কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিলে । এনে অমানুষিক মানুহ বেচা কিনা কাৰ্য্য

কৰি ইংৰাজ লোকে চন্দ্ৰ দিবাকৰ থাকে মানে অক্ষয়
কীৰ্ত্তি ৰাখিলে বুলি সকলোৱে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব।
পাছে দুখৰ কথা এই হে যে দাসত্ব প্ৰথা প্ৰকাৰান্তৰে
বৃটীচ ৰাজ্যত চলিব লাগিছে - অন্য দেশৰ কথা নকলেও
হ'ব।

জিল্লাৰ চাহাবে জাৰকালি আহিলেই চফৰ ফুৰিবলৈ
ওলোৱা নিয়ম কৰিছিল আৰু কোন কোন আমোলা লগত
যাব লাগিব এমাহৰ আগতে লুকুম শুনাই দিছিল।
সেই কেজন আমোলাৰ যবত কি উখল মাখল চাবা।
যি দুই এটা আলি আছিল সিও অতি দুৰ্গম। চাহাবে হয়
ঘোঁৰা নহয় হাঁতী ধৰাই আনি উঠি যায়; আৰু লগত
ভাষু যব লৈ ফুৰিছিল। কোনো পুখুৰী বা গৈৰ পাৰত
ভাষু তৰি চাহাব থাকে; বাগিচাৰ চাহাবৰ বঙ্গলাত
নাথাকিছিল বা নাখাইছিল। নোৱাৰা নোৱাৰাত হে
বাগিচাৰ চাহাবৰ বঙ্গলাত থাকিছিল বা খাইছিল। সেই
বাবে বাগিচাৰ চাহাবে চৰকাৰী কৰ্মচাৰী সকললৈ কিছু ভয়
ৰাখিছিল। আমোলাসকলৰ মালবস্তু নিবলৈ গাঁৱলীয়া
কুলি শ্ৰেণীৰ মানুহ ধৰি আনিবলৈ মোজাদাৰলৈ বা
পুলিচলৈ পৰগা জাবী হয়।

তেওঁলোক যাবৰ দিনা ১০।১৫টা গাঁৱলীয়া মানুহ

বন্ধেৰে ধৰি আনোঁতে সিহঁতৰ মাক বৈণীয়েক আদি সম্পৰ্কীয়া মাইকীয়ে যি দৰে কাপোৰ কানি লৈ দুখে বেজাৰে কান্দি কাতি আহে, সেইবোৰ বিলাই দেখিলে চকুৰ পানী টুকিৰ লাগে । এই চেগতে মৌজাদাৰ আৰু পুলিচে অনেকক জুলুম কৰি পইচা খোৱা কথা শুনা আছে ।

১০, ১৫০/৩০।

যি মৌজালৈ যাব সেই মৌজাৰ মৌজাদাৰলৈ বাহৰ সজাই বচদ পাতি মজুত বাথিবলৈ এমাহৰ আয়েই পৰণা দিয়ে । লগত নিয়া কুলি মথাক গন্থব্য স্থান পালেই গাখীৰ গুৰ চাউল আদিৰ ভাৰ দি আমোলালোকে নিজ নিজ ঘৰলৈ পঠায় । মৌজাদাৰে নতুন কুলি যোগাব লাগে আৰু চাহাব থকা কিদিন তাত হাজিৰ থাকিব লাগে । চাহাবৰ চাপৰাটী সহিত বাবৰ্চিয়ে কোনো এটা বস্ত্ৰ নেপালে মৌজাদাৰৰ ওপৰত কেনে দৰে দপ্‌দপবা শুনিলে তবধ লাগে । কুলি মানুহে কেতিয়াবাহে পাই পইচা দুটামান পাইছিল ; টেকেলা চাপৰাটী কনেফ্ট-বলৰ পৰা গঁতাটো ভুকুটো আছেই । মৌজাদাৰে বায়তৰ পৰা তুলি চাউল মাহ গাখীৰ গুৰ তৰিতৰ্কাৰী সকলো বচদ গোটাই বাহৰ সজাই ঠিকঠাক কৰি ৰাখে । এনেবোৰ কাম কৰি দিয়া বাবে মৌজাদাৰে একো খৰচ পাতি

নিবিচাৰে ; কাৰণ বায়ত হঁতে ভাবে যে চাহাব আমোলা-
সকল গাঁৱৰ আলহী হৈছে, তেওঁলোকক শোধপোছ
কৰিবই লাগে । তদুপৰি খোৱা দ্ৰব্য বস্তু বৰ মাইজ আৰু
অপৰ্যাপ্ত আছিল ।

এই দৰে কুলি ধৰা নিয়ম ১৯০০ চনলৈকে চলি
আহিছিল ; মাথোন লৰ্ড কৰ্জ্জন বাহাদুৰেহে State
Emergency অৰ্থাৎ বজাৰ টনাটনি বাহিৰে জববদস্তি
কৰি কুলি ধৰা নিয়ম বহিত কৰি গৈছে ।

এওঁ কাম কৰা দিনত মাথোন এবাৰ ছমাহ ছুটি লৈ
কলিকতালৈ গৈ লেফ্টেনেণ্ট গবৰ্ণৰ বাহাদুৰত মুন্সেফি
পাবৰ নিমিত্তে আবেদন কৰিছিল আৰু তাৰপৰা গয়ালৈ
গৈ পিণ্ডাদিও দি আহিছিল । তেওঁৰ আবেদনৰ একো গুটি
নধৰিলে ; মাথোন বহুত খবচ পাতি হে হ'ল । ইতিপূৰ্বে
তেজপুৰলৈ বদলী কৰাৰ হুকুম আহিছিল ; কিন্তু ঘৰ এৰি
কোনোমতে নগল । এইদৰে শিৱসাগৰতে কামত ভৰ্তি
হৈ ৩৩ বছৰ সেই আফিচতে কাম কৰি ১৮৭৯ চনত কামৰ
পৰা অৱসৰ ললে ।

কামত থাকোতে নানাবিধ ছন্দবন্ধে কিছুমান স্তৱ-
স্তোত্ৰ লিখিছিল আৰু মাজে সময়ে লিখকৰ আগত পঢ়ি
শুনাইছিল ; কিন্তু সেইবোৰ বিচাৰি পোৱা নগল ।

পাছে কাম এৰি পেন্সন লৈ ঘৰত বহি থাকোতে “জীৱন-দৰ্শ” নামে এখন চৰিত্ৰ পুথি লিখি লিখকলৈ পঠোৱাত লিখকে ছাপা কৰাই উলিয়াইছিল! সেই পুস্তিকাত কিছুমান অসমীয়া ডাঙৰ মানুহৰ চকুত লগা জীৱনৰ ঘটনা গোটাদিয়েক সংগ্ৰহ কৰি মোটামুটিকৈ লিখিছিল। সেই পুস্তিকা নীলকুমুদ বৰুৱা নামে ওলাইছিল অৰ্থাৎ ইন্দীবৰ মানে নীলকুমুদ। কামত থাকোঁতে তেওঁৰ মানুহৰ ভিতৰত :—নদাই টেকেলা, গঙ্গী ঠাকুৰ, বটু বাপু, ঘীন গগৈ আদি অনেক বৰুৱা মানুহে তেওঁৰ পৰা বীতিমত আৰ্থিক সহায় পাইছিল। তেওঁৰ সহায় খুজিবলৈ অহা কোনো মানুহে কেতিয়াও বিক্ৰ-হস্তে উভতি যাব নালাগিছিল।

লোকেল বোৰ্ডৰ য়েশ্বৰ।

১৮৮৪ চনত মহামতি লৰ্ড ৰীপন চাহাব বাহাদুৰে ভাৰতবাসীক স্বায়ত্ব-শাসন শিকাবৰ অৰ্থে যি লোকেল চেল্ফ গবৰ্ণমেণ্ট বিজলিউশ্বন উলিয়াইছিল, সেই মতে জিল্লাই জিল্লাই লোকেল বোৰ্ড খাপনা হৈছিল। লোকেল বোৰ্ডৰ হাতত গাঁৱৰ আলি পদূলি, নাদ-পুখুৰী, আৰু পঢ়াশালীবিলাক চাবৰ ভাৰ দিছিল।

আৰু খৰছ কৰিবলৈ লোকেল বেট টকাত অনাকৈ পটাখনে পতি লৈ বোৰ্ডৰ হাতত দিছিল। তদুপৰি প্ৰাদেশিক গবৰ্ণমেণ্টেও অনেক হেজ্জাৰ টকা বছৰি দিছিল। বোৰ্ডৰ চেয়াৰমেন জিল্লাৰ চাহাব আৰু মেম্বৰ ছজন দেশী মানুহ আৰু ছজন চাহবাগিচাব চাহাব আছিল।

অনেক যোত্ৰৱান ৰায়তক ভোত দিয়া ক্ষমতাও দিয়া হৈছিল। সেই মতে ইন্দীবৰ ৰায়তৰ ফালৰ পৰা মেম্বৰ মনোনীত হৈ বোৰ্ডত সোমাইছিল। তেওঁৰ লগত আৰু পাঁচ জন পুৰণা প্ৰবীন অসমীয়া ভদ্ৰলোক মেম্বৰ হৈছিল। তেওঁলোকৰ উৎসাহ আৰু কাৰ্য্যতৎপৰতা দেখি আচৰিত হব লাগে। যিদিনা বোৰ্ডৰ মিটিং হব বুলি জাননী দিয়ে, তাৰ আগ দিনা দেশী মেম্বৰ কেজন এঠাইত গোট খাই ৰায়তৰ অভাব-অভিযোগ জুকীয়াই লৈ মিটিঙৰ আগত দাঙ্গি ধৰে। ইহাতে চাহাব মেম্বৰ সকলে নিজ নিজ বাগিচাব সুবিধাৰ নিমিত্তে নানা বকম প্ৰস্তাব কৰি চেয়াৰমেন চাহাবক হেচা মাৰি ধৰি তেওঁলোকৰ ফলীয়া কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। পাছে অনেক সময়ত দেশী বয়সিয়াল মেম্বৰ সকলৰ যুক্তি-সঙ্গত প্ৰস্তাব চেয়াৰমেন চাহাবে গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য হয়।

সেই সময়ত ৰায়তৰ সুবিধাৰ নিমিত্তে আলি পদুলি মেৰামত বা নকৈ কৰিবলৈ বা পানী খোৱা নাদ পুখুৰী,

খানি দিবলৈ মেশ্বৰ সকলক টকা দিয়াৰ নিয়ম আছিল। সেই মতে ইন্দীবৰেও নকৈ আলি এটা কৰাই দিবলৈ ১২৫০ টকা বোৰ্ডৰ পৰা পাইছিল, আৰু সেইফালৰ গাঁৱৰ মানুহক এক্ৰাৰনামা লিখাই ১১০০ টকা দি আলি কৰা কামত লগালে। পোনৰ কোবতে দুমাহৰ ভিতৰত আলি চোঙ্গাই আধাআধি কাম কৰি গৰ্কাপ্তানী চাহাবক মাতি নি চোৱালেগৈ আৰু তেওঁ কাৰ্য্য দেখি বৰ সন্তোষ পাই উত্তম ৰেপট দিলে।

এনেতে সেই বছৰ আগ বাৰিষা হোৱাত আলিৰ কাম স্থগিত থাকিল। পাছ বছৰ দেখা গল যে আলিৰ নকৈ তোলা মাটি বৰষুণে উটাই নি আধাআধি ৰাখিলে আৰু ওভৰচিয়াৰে আলি জুখি মাথোন ৩০০ টকাৰ কাম কৰা পালে বুলি ৰেপট দিলে। তেতিয়া চেয়াৰমেন চাহাবে ইন্দীবৰলৈ হিচাব খুঞ্জি নোটচ জাৰি কৰিলে।

এজন গণ্য মান্য অসমীয়া ভদ্ৰলোকৰ পৰামৰ্শ মতে তেওঁ সেই নোটচৰ কোনো উত্তৰ নিদিয়াকৈ থকাত পুনৰ তাগিদা আহি লিখকৰ হাতত পৰাত লিখকে সকলো কাগজপত্ৰ চাই চিতি ১১০০ টকা খৰছ হোৱা হিচাপ দাখিল কৰিলে। তেতিয়া চেয়াৰমেনে ওভৰচিয়াৰ

বেপট মতে ২৫০ টকা এমাহৰ ভিতৰত ফেব্ৰুৱাৰী মাহলৈ লিখিলে ।

তাকে নকৰাত তেওঁৰ ওপৰত বোৰ্ডৰ তৰফে ২৫০ টকা পাবলৈ দেৱানী মোকদ্দমা ৰুজু কৰিলে । খাঁ বাহাদুৰ আজীজৰ বহমান মুঞ্চফে ইন্দীবৰৰ দাখিলি হিচাপ গ্ৰহণ কৰি ১৫০ টকা মাথোন ডিক্ৰী দিলে ।

মেম্বৰসকলৰ ওপৰত ইয়াৰ আগে বা পিছে কোনো দিনে এনে বিধৰ মোকদ্দমা হোৱা নাই । চেয়াৰমেনে খঙ্গৰ ওপৰতহে এনে কাম কৰিলে যেন লাগে । ইয়াৰ পৰা দেখা গল যে বোৰ্ডৰ কাম কৰিবলৈ মেম্বৰ সকলক টকা দিয়া উচিত নহয় ; বৰং ঠিকাদাৰৰ হতুৱাই কৰোৱাতোহে ভাল । তথাপি আজিকালিও এনেবোৰ কাম কৰিবলৈ মেম্বৰ সকলক টকা দিয়াৰ নিয়ম আছে বুলি শুনা গৈছে ।

যদিওবা নতুন সংস্কাৰ মতে লোকেল বোৰ্ড আৰু মিউনিচিপালিটীবিলাক দেশী কৃত্যবিদ্ধ মানুহৰ তত্ত্বাবধানত দিয়া হৈছে আৰু গৰাকীসকলৰ খামোছ কিছু টিলাই দিছে । তথাপি চকখোৱা আৰু উভতিচোৱা স্বভাৱ আমাৰ ক্ষমতা পোৱা মানুহৰ গাৰ পৰা গুচা নাই । সময়ভাব আৰু স্বকাৰ্য্যত লিপ্ত থকা লোকসকলে এই দুই ঠাইত নিৰ্ভীক-

চিত হৈ যিদৰে কাৰ্য্য চলালে কৰদাতা সকলৰ বিশেষ উপকাৰ হয় সেই দৰে কাৰ্য্য কৰিব পৰা নাই ।

তেওঁৰ লৰাছোৱালী মখা ।

দেৱানৰ জীয়েকৰ দুজনী ছোৱালী থাকে । এজনীৰ নাম মুক্তালতা, আন জনীৰ নাম গুঞ্জলতা । মুক্তালতাকে যোৰহাটৰ দোলাশৰীয়া বৰুৱাৰ পুতেক মহীচন্দ্ৰলৈ দিছিল । দুজনী ছোৱালী হোৱাৰ পাছত এওঁ বাৰী হয় আৰু অতি দুখে কষ্টে শিৱসাগৰত থাকি ১৯১৩ চনত পৰলোকগতি কৰিলে । ইজনী ঢেকীয়ালৰ বনৰ বাঘকঁপা চৰমনাথ দাৰোগাৰ পুতেক হৰকান্তলৈ দিয়া হৈছিল । এওঁ দুটা লৰা থৈ কিছুদিন বাঁৰা ভাত খাই ১৯২২ চনত মৰে । তেওঁ লাকৰ মাক ১৮৯৩ চনত ঢুকায় ।

বাইডগ্ৰীয়া ফুকনৰ জীয়েকৰ পাচোঁটা লৰা আৰু দুজনী ছোৱালী থাকে । (১) এই চৰিত্ৰ লিখক, (২) যোগেন্দ্ৰনাথ (৩) মহেন্দ্ৰনাথ (৪) দেবেন্দ্ৰনাথ (৫) নগেন্দ্ৰনাথ । লেখক ওপজোতে উসাহ নাইকিয়া হৈ উপজিছিল, পাছে অনেক যত্ন কৰাতহে আধা ঘণ্টা মানৰ মূৰত জ্ঞান

অতি লাহে লাহে পাই কান্দিছিল । এওঁক লেছৰ পৰিয়ালে ডাঙ্গৰ কৰিছিল । এওঁৰ বিদ্যাবস্তু কৰ্ণবেধ আদি বীতি মত কৰা হৈছিল । সাত বছৰ বয়সত ঘৰৰ সকলোটিৰে বৰ আই ওলাইছিল ।

পাছে সকলোটিৰে হেঁচা এওঁতে পৰি বাহিৰলৈ উলিওৱা হৈছিল । সেই যাত্ৰাও বন্ধা পৰিল ; গুটিমাচ গাত বল । আৰু এবাৰ হামখুৰি খাই পৰি মৰি আছিল, তাৰ পাছত তেজমুয়ে ধৰি ধাঁচ কৰে পৰি অজ্ঞান হৈ ওৰে বাতি আছিল । এই দৰে অপমৃত্যুৰ হাত সৰাৰ পৰা ঘৰৰ সকলোৱে এওঁৰ পৰা বলৎ আশা কৰিছিল । স্কুলত পঢ়াকালত বছৰি বছৰি প্ৰাইজ পাই ওপৰলৈ উঠিছিল আৰু শিৱমাগৰ গবৰ্ণমেণ্ট হাই স্কুলৰ পৰা এণ্ট্ৰেন্স পাচ কৰি কলিকতাত পঢ়িবলৈ যায় ।

তাত এবছৰ থকাৰ পাছত তৃতীয় ভায়েক মহেন্দ্ৰই এণ্ট্ৰেন্স পাচ কৰাত কলিকতালৈ যায় । এইটি ভায়েক বৰ সভাশুৱনী গহীন আছিল ; আৰু দেউতাকৰ বৰ আদৰৰ আছিল । পাছে কলিকতাত এমাহমান থাকোঁতেই হাইজা বেমাৰ হৈ ১৮৮১ চনত মৰি পিতৃমাতৃ বংশ পৰিয়াল সকলোকে বিষম শোক দিলে । বৰ ককায়েক বলীয়াৰ নিচিনা হৈ চাৰি মাহ মান পঢ়াশুনা এড়ি দিছিল ; পাছে

চাঁট কৰে এদিন মনত পৰিল যে, মৰাটো মৰিলেই আৰু এই সংসাবত পাবলৈ নাই ; তেন্তে তেওঁ নপঢ়িলে আগলৈ কি গতি হব। তেতিয়াহে পঢ়াত লাগি কোনো মতে এফ্ এ পাচ কৰিলে।

আৰু এবছৰ পঢ়োতে পঢ়িবলৈ খৰচ যোগাব নোৱাৰাত, কাশীধামলৈ গৈ দুমাহ মান থাকি ঘৰলৈ গুচি আহে। তেতিয়া ৰাজঘাটত নাৱৰ দলং আছিল। তাৰ পিছত বেল যাব পৰা ডাঙ্গৰ দলং দিছে। যাঁড়, বাঁড়, সিঁৰি ; এই তিনি কাশীৰ বৈৰী” — কথা ফাঁকিৰ সত্যতা ভালকৈ দেখি আহিছে। তেতিয়া কাশীধাম অতি গোকট আছিল।

পোনতে স্কুলৰ কামত সোমাই ডিক্ৰেগৰত চাৰি মাহ মান কাম কৰাৰ পাছত শিৱসাগৰ কাছাৰীলৈ আহে। তাতে কামৰ গোলমাল লাগি যোৰহাটলৈ আহি ১৮৮৬ চনত ইংৰাজী স্কুলএটা পাতি চাৰি বছৰ থাকে। ইয়াত থাকোঁতেই ১৮৮৮ চনত দিক্ৰেঙৰ পাৰত থকা দাসীফুকনৰ পুতেক শিশুৰাম ফুকন মোজাদাৰৰ মাজুজীয়েক দিবেশ্বৰীক বিয়া কৰি আনে। তেওঁৰ সাতোটি সন্তান মৰিছিল।

পাছে ওকালতী পাচ কৰিবৰ মনেৰে ১৮৯০ চনত

স্কুলএৰি পুনৰ কলিকতালৈ যায় । তাত থাকোঁতে ১৮৯৩ চনত বয়েল ওপিয়ম কমিচন অৰ্থাৎ বিলাতৰ পৰা অহা কানি কমিচন বহে । তেতিয়া তেওঁ পাৰ্লীয়ামেণ্ট মহাসভাৰ সদস্য উইলচন্ চাহাবেৰে চিনাকী হোৱাত চাহাব মহোদয়ে তেওঁৰ সাক্ষৎ গ্ৰহণ কৰায় । এই কাৰ্য্যতো অসমীয়া ভদ্ৰলোক দুজনমানৰ চকু পুৰিছিল । অতি আচৰিত কথা এওঁ যি কামতে হাত দিয়ে সেই কামতে প্ৰতিবন্ধক পাই কাম সিদ্ধি কৰিব পৰা নাই ; আৰু স্বদেশৰ উপকাৰ সাধিবলৈ কোনেও এওঁক সুবিধা দিয়া নাই । তাৰপৰা ১৮৯৫ চনত ডিব্ৰুগৰলৈ আহি তাত এবছৰ থাকি, ১৮৯৬ চনত উত্তৰ লক্ষ্মীমপুৰৰ স্কুলৰ কামত যায় । তাতো গোলমাল লাগি দেৰ বছৰ যুঁজবাগৰ কৰি থাকি, ১৮৯৮ চনৰ এপ্ৰিল মাহত পুনৰ কলিকতালৈ যাত্ৰা কৰে । তেতিয়া কলিকতাত 'প্লেগ্' বেমাৰ বৰকৈ হোৱাত, চেণ্টিগেচন্ অৰ্থাৎ ৰোগীক ঘৰৰ পৰা আঁতৰাই থোৱা নিয়ম কঠোৰ ভাৱে চলাবলৈ ধৰাত কলিকতাবাসী মাৰোৱাৰী, বঙ্গালী, দুখীয়া, চহকীৰ মাজত আতঙ্ক উপস্থিত হৈ সকলোৱে বেলে দি আন ঠাইলৈ যোৱাৰ ধুম পৰিছিল ।

তেনেতে হাইকোৰ্টৰ ট্ৰান্সলেটৰী পৰীক্ষা হোৱাত

এওঁ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ কামত * সোমায় আৰু ১৮৯৯ চনত শহুৰেকৰ ঘৰৰ পৰা পৰিবাহক লৈ যায়হি । তাতে শ্ৰীমান বিমান বৰুৱা আৰু শ্ৰীমান ধীমান বৰুৱা দুটি লৰা হয় । ১৯০৫ চনত সেই কাম ইস্তফা দি পুনৰ যোৰ হাটলৈকে আহি বাৰীমাটি এডোখৰ কিনি স্মৃথেৰে থাকিম-বুলি আশা কৰোতেই ১৯০৯ চনত লৰা দুটিক বাপেকৰ হাতত শোধাই মাকে মহাপ্ৰস্থান কৰে ।

* এই সময়ত শ্ৰীযুত গৰ্ডন চাহাব বাহাদুৰে লিখা চিঠি এখন ইয়াত দিয়া গল :—

TRUE COPY,

Camp Swangiri.

9th March, 1904.

Dear Upendra Babu,

I am sorry I forgot to send you a copy of the Hem-kosh but if I find on my return that I have one to spare I will send it to you. It would be interesting to obtain the unbiased opinion of a competent Assamese like yourself on my small collections of Proverbs and if you find time to write a review for the Press—say the Statesman or the Englishman I should be much obliged.

Yours truly,

(Sd) P. R. Gurdon.

পাছে লৰা দুটাৰ ভাৰ লোৱা কোনো মানুহ নোপোৱাত বাপেকে নিজে তুলি তালি ডাঙ্গৰ কৰিম বুলি লাগি ১৯১২ চনত ইংৰাজী স্কুল এটা পাতিলে ; আৰু টিন পাত দি লোৱাৰ খুটাৰে স্কুলঘৰ সাজি সঞ্চিত টকা খিনি খৰচ কৰি পোলে । স্কুলৰ ক্ৰমে উন্নতি দেখি গৰাকী সকলে নানা প্ৰতিবন্ধক দিবলৈ ধৰি স্কুল নষ্ট কৰিলে । ইতি মध्ये বৰটি লৰাক বি, এ পাচ কৰাই কোনো মতে আনিছে । সৰুটিয়ে অসহযোগী দলত পৰি উচ্চ শিক্ষা নাপালে বুলিব লাগে । ইংলিচমেন, ষ্টেট্‌চমেন, ইন্দীয়ান্ মিবৰ, টাইমচ্ অব আসাম, এডভোকেট অব আসাম, আদি সংবাদ পত্ৰত এওঁ যিবোৰ প্ৰবন্ধ আৰু চিঠি লিখিছিল, সেইবোৰে তেওঁ স্বদেশবাসীৰ দুখ সুখৰ কথা বিশেষকৈ জনা পৰিচয় দিয়ে । সেইবোৰ প্ৰবন্ধ খবৰৰ কাগজৰ পৰা কাটি গোটাই থোৱা হৈছে ।

দ্বিতীয় পুত্ৰ যোগেন্দ্ৰ ১৯১২ চনতে অলপ জ্বৰত বে-তালাপিত মৰা পৰে । তেওঁৰ পৰিবাৰ, এটি ছোৱালী, আৰু দুটি লৰা থাকে । ছোৱালীটি যোৰহাটত পৰিছে । লৰা দুটি শ্ৰীমান বামমোহন আৰু শ্ৰীমান কৃষ্ণমোহন । বামমোহনে আই, এ পাচ কৰি ১৯১৩ চনত স্কুলৰ কামত

সোমায় ; আৰু তাৰ পৰাই এলু টি পাচ কৰে । ভায়েকে ডিব্ৰুগৰৰ বেলত কাম কৰিছে ।

দেবেন্দ্ৰই পৰিবাৰ মৰিলত মণিপুৰলৈ গৈ বেজিমেণ্টৰ স্কুলৰ কামত ভৰ্ত্তি হয় ; পাছে হাৰলদাৰ এটাৰ লগত অলপ খোতামোজা লগাত কাম এৰি সেই পিনেই বৰ্ম্মা-দেশত ওলাই বেঙ্গুন পাইগৈ । তাৰ আফিচবোৰত মান্দ্ৰাজীহঁতৰ ইমান প্ৰতাপ যে দেবেন্দ্ৰই অস্থায়ী কাম কৰি কিছু দিন থাকি তাৰপৰা কলিকতালৈ আহিব ককায়েকৰ লগত থাকে । তাৰপৰা গৈ ছাপাখানাত প্ৰফৰীডৰ কাম কৰি থাকি ১৯১৪ চনত দেউতাকৰ বেমাৰ চাবলৈ শিৱসাগৰলৈ আহে আৰু দেউতাক ঢুকালত বৰ ককায়েকে মাতি আনি তেওঁৰ স্কুলত ৰাখে । সেই কামতে ১৯১৮ চনত ক্ষয় কাহত মৃত্যু হয় ।

সৰ্ব্ব কনিষ্ঠ নগেন্দ্ৰনাথে প্ৰথম পৰিবাৰ মৰিলত দ্বিতীয় পৰিবাৰ গ্ৰহণ কৰে । আগৰ পৰিবাৰৰ দুটি ছোৱালী আৰু পাছৰ পৰিবাৰৰ দুটা লৰা আৰু এজনী ছোৱালী । কাছাৰীত কাম কৰি কোনো মতে পেট পুহিছে । পাছে কামত নানা আন্দোলন উলিয়াই অনেক প্ৰকাৰে দুৰ্গতি কৰিবলৈ ধৰাত নগেন্দ্ৰই অসময়ত পেঞ্চন লবলৈ বাধ্য হয় ।

ছোৱালী হেমলতা আৰু কাঞ্চনলতা । হেমলতাক ষাডুৰাম বৰুৱাৰ নাতিনীয়েক চন্দ্ৰকমল দাৰোগালৈ দিয়া হৈছিল ।

হেমলতাৰ তিনিটি ছোৱালী আৰু এটি লৰা । গিৰিয়েকে চোৰ এটা ধৰি বাতি গাৱৰ মানুহ এঘৰত শুই থাকোঁতে চোৰৰ হাতত অপমৃত্যু ঘটে । এই ঘটনা ১৮৯৮ চনত হয় । * ছোৱালী দুইটি উলিয়াই দিছিল কিন্তু লৰা পাই ছয়োটি মৰিল । এজনী বিয়া দিবলৈ নৌপাওঁতেই মৰিল । বাপেক মৰোঁতে লৰাটি তিনি বছৰীয়া । গবৰ্ণমেণ্টে মৰম কৰি ১৮ বছৰলৈকে পঁচিশ টকা খোৰাকী দিছিল । ১৯১৪ চনত খোৰাকী বন্ধ হয় ।

কাঞ্চনলতাক বেতবাৰীৰ পূৰ্ণ চিহ্ন-নবিহৰ পুতেক ভোলা বৰুৱালৈ দিয়া হৈছে । তেওঁ অলপতে পেন্সন ললে । এওঁৰ তিনিটি লৰা আৰু দুটি ছোৱালী । বৰটি শ্ৰীমান ৰাজেন্দ্ৰনাথ বি.এ, বি.টি. পাছ কৰি স্কুলৰ কামত আছে ; মাজুটি শ্ৰীমান ৰাজেন্দ্ৰনাথে আই এ, পঢ়ি আহি স্কুলতে সোমাইছে । সৰুটিয়ে মেট্ৰিকিউলেচন পাছ কৰি ঘৰতে আছে ।

* তেওঁৰ ছোৱালী ৬ হৰিপ্ৰীয়া আইদেবে তলত দিয়া কবিতাটি লিখিছিল । মাকে লিখকৰ হাতত দিয়াত ইয়াতে ভবাই দিয়া হল :—

ডাঙ্গৰটি ছোৱালীৰ লৰা ছোৱালী সাতোটি । সৰুটিৰ
লৰা এটি ছোৱালী দুটি । এওঁ গোলাঘাটৰ ৩যাদবপ্ৰসাদ
দুৱৰা (৩গুৰুপ্ৰসাদ দুৱৰা কাকতিৰ পুতেক) লৈ,
পৰিছিল । বিধিৰ কি বিড়ম্বনা ! এইটীয়ে ১৯১৯ চনত
অকালত গিবীয়েকক হেৰুৱাই বৈধব্য যন্ত্ৰণা ভুগিব
লগা হৈছে ।

পিতৃবিবহে কন্যাৰ বিলাপ ।

হে বিধি অদৃষ্টে কিনো তুমি লিখিলা ।
অকালত পিতৃ নিয়া অনাথ কৰিলা ॥
অৱশ্যে যে পূৰ্ব্ব জন্মে পাপ কৰিছিলো ।
সেই হেতু অকালত পিতৃহীনা হলোঁ ।
পিতৃৰ কথা ভাবি উথলিছে শোক ।
কিনো দোষে পিতা তুমি এড়ি গলা মোক ॥
স্বৰ্গ সুখ ভুলি মই দীঘল ডাঙ্গৰ হলোঁ ।
কিয় ভৰ বয়সত নৰকত পৰিলোঁ ।
আদৰ সাদৰ তুমি অনেক কৰিলা ।
এড়ি গৈয়া কিনো মহা কষ্টত পেলালা ॥

যোৰহাটৰ দলনিত পোনা মেলি গলা ।
 মবমৰ পুত্ৰ কন্যা কাক সমৰ্পিলা ॥
 সদা গেৰি দিওঁ আমি পিতৃ পিতৃ বুলি ।
 তথাপি তোমাৰ হিয়া নগল বিদৰি ॥
 বিনা মেঘে বজ্ৰপাত পৰিল আমাত ।
 শুনিয়া তোমাৰ মৃত্যু চোৰৰ হাতত ॥
 হে বিধি ! হলা তুমি এনে নিদাকণ ।
 বাটতে হৰিলা কিয় দুখীয়াৰ ধন ॥
 বুথা জন্ম সংসাৰত পিতৃহীনা জন ।
 শোকাগ্নিয়ে দহি থাকে সদা মোৰ মন ॥

শেহকাল আৰু চৰিত্ৰ ।

যদিও বা ইন্দীবৰে একাদিক্ৰমে তিনিবাৰ বিয়া কৰাই
 ছিল, তিনিও পৰিবাৰ তেওঁৰ আগতে মৰিছে । তদুপৰি
 তেওঁ সময়ে সময়ে পো জী জোয়ান্ধাই নাতি নুতি আদি
 পৰিবাৰভুক্ত অনেকক হেৰুৱাই দাকণ শোক সন্তাপ
 পাইছিল । তেওঁ নাতি দীৰ্ঘ নাতি খৰ্বৰ আঁটিল বান্ধৰ মানুহ
 আৰু তেওঁৰ মুখত গুটি সাঁচৰ চিন্ আছিল । ৩৫ পয়ত্ৰিশ

বছৰ পেন্সন খাই শেহত গ্ৰহনী ৰোগত পোজী নাতিমুতি ইষ্টমিত্ৰ সকলোটিৰে মাজতে ১৯১৪ চনৰ ২ জুন তাৰিখে তেওঁ নশ্বৰ দেহ এৰি গল ।

ডেকা কালত তেওঁ বৰ পাশা খেলিছিল । ৪০ চল্লিচ বছৰ পাব হলত তেওঁ অলপ দৰবো খাইছিল । দিনটোত এপোৱা মলাধপাত লগিছিল । কোনো ফালে ওলাই গলে লগুৱা লৰা এটাই হোকা চিলিম ধপাত লৈ যাব লাগে । আৰু ৰাতি সাৰ পালেই ধপাত লগাই দিব লাগিছিল । চাহও অতিপাতকৈ খাইছিল । জুইশালৰ ওচৰত খুৰালগা বৰপিৰা এখনত বহি মাজে মাজে চাহ খাই থাকে । তাতে অনেক বিধৰ ধৰ্ম্মবিষয়ে কিতাপ পঢ়ি চিঠিপত্ৰ লিখি অধিক সময় কটাইছিল । আৰু ভাত খাই উঠি অলপ জ্বিৰাই লৈ শিৱদললৈ গৈ ফকীৰ সন্ন্যাসীৰ লগত আলাপ কৰি আহে । জাৰ ঘাম সকলো সময়ত আৰু সকলো ঠাইতে তেওঁ তপত পানীৰে গাধোৱা অভ্যাস আছিল । কাম কৰা দিনত ফকীৰ ফকৰা আলহী থাকিবৰ নিমিত্তে বাৰীৰ আগত থকা বেল গছ জোপাৰ তলত ঘৰ সজাই ৰাখিছিল । তেতিয়া নিজে নাখাইও লৰা তিক্ততালৈ নাচাইও ফকীৰ ফকৰাক অতি যত্নেৰে সোধ পোছ কৰিছিল । আৰু এই বিলাকৰ লগত ৰাতি দুপৰ

নিশালৈকে বহি নানা আলাপ কৰিছিল । এওঁ শঙ্কৰদেৱ
প্ৰবৰ্ত্তিত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মাবলম্বী আছিল । অৰ্থাৎ এক দেৱ এক
সেৱ একত বিনে নাই কেৱ ।

তেওঁ মূৰ্ত্তি পূজাৰ অৰ্থে একো সহায় নকৰিছিল ;
আন কি, মূৰ্ত্তিৰ আগত দিয়া প্ৰসাদ বা বলি দিয়া ছাগলি
ঘৰলৈ আনিবলৈ নিদিছিল । সময় মতে ভাইবন্ধু
সকলোকে মতাই আনি গোঁসাই-ঘৰত নামকীৰ্ত্তন আৰু
তিথি কৰিছিল ।

মহামতী কেনিং বাহাদুৰৰ ওয়েফ্লেণ্ড লোৱা আইন
মতে তেওঁ বাগিচা কৰিবলৈ গ্ৰাণ্টমাটিৰ নিমিত্তে ২০।২৫
হেজাৰ টকা ধাৰ কৰি আনি গবৰ্ণমেণ্টক শোখাই শেহত
কীস্তি খিলাপ হোৱাত মাটিও হেৰুৱালে টকাও গল ।
সেইবাবে তেওঁ পেন্সন লৈ অনেক বাৰ টকা অনুযায়ী মাটি
পাবলৈ গবৰ্ণমেণ্টৰ ওচৰত আবেদন কৰিছিল ; কিন্তু
কোনো ফল নধৰিলে । তেওঁ কাৰবাবী বা হিচাবী মানুহ
নাছিল ; বাগিচা খোলাবলৈ কলিকতাৰ কোম্পানীৰ পৰা
যিবোৰ কোব, দা, কুঠাৰ আদি হাঁতিয়াৰ অনাইছিল,
বাগিচা এৰি দিয়াত সেইবোৰ কোনে নিলে কি হল একো
বিচাৰ নকৰিলে । ঘৰত খাবৰ নিমিত্তে মোণে মোণে
তেল লোন, মুটকীৰে চেনি খাজুৰি আৰু ডৰ্জ্জনে ডৰ্জ্জনে

নাৰিকল আনি দি কোনে কি খালে, কিমান দিন গল, তাৰ একো বুজ নকৰিছিল। এইদৰে ঋণগ্ৰস্ত * হৈ দৰ্ম্মহাৰ টকা ধাৰতে দি সকলো স্থাৰৰ অস্থাৰৰ সম্পত্তি বৰবাদ কৰি, লৰাছোৱালীলৈ একো থব নোৱাৰিলে। এওঁৰ আৰ্জ্জন-তৰ্কৈ খৰচ বৰ বেচি আছিল। কামত থাকোতে কেঞা মুদিৰ দোকানলৈ চিঠি দি কালীয়নে বস্তু অনাই বিলাই-ছিল। পেন্সন লোৱাতহে সি হুঁতে সেইদৰে নিদিয়াত হাত বান্ধিব লগাত পৰিল। তেওঁ অগ্ৰৰ ঘৰলৈ নগৈ-ছিল।

অতি মৰমিয়াল আছিল; ভাত জলপান খাবৰ সময়ত সৰু নাতিনুতিকিটাক মাতি লগত লৈ খুউৱাৰ দস্তৰ আছিল আৰু এই দৰে খুৱায়েই তেওঁ বৰ সন্তোষ পাইছিল। তেওঁৰ ধোৱাখুগীয়া স্বভাৱ দেখি বৰ পুতেকে তেওঁৰ লগত নাথাকি যোবহাটত ঘৰ বাৰী কৰি থাকিল। আজু লৰাটোৰ পৰিয়ালটোক সাবটি ধৰি পেন্সনৰ টকাৰে

* চাৰ আৰ্থৰ ওয়াৰ্ডাৰ যেনেকৈ ধাৰ লাগি মহাজনৰ কটুকাটব্য শুনিব লগা হৈ দৈবিক উপায়ে ধন উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰিছিল বুলি চাৰ ওয়াৰ্টৰ স্বৰ্গে তেওঁৰ "এণ্টিকোয়েৰি" উপন্যাসত বৰ্ণাইছে ঠিক সেইবোৰ কথা অলপ লৰচৰ কৰিলেই এওঁত খটাৰ পাৰি।

পোহপাল দি, বৰ ল'ৰাটোক আই-এ পৰ্য্যন্ত পাছ কৰাই
 স্কুলৰ কামত ভৰ্ত্তি হোৱা দেখি গৈছে। ছোৱালী জনীক
 তেওঁৱেই বিয়া দি গৈছে। তেওঁ চুকুৱা সংবাদ পাই জিলাৰ
 চাহাবে চীফ কমিচনৰ চাহাব বাহাদুৰৰ হৈ দুখ প্ৰকাশ
 কৰি লিখা চিঠিৰ নকল তলত দিয়া হল।

JORHAT

Dated the 10th June, 1914

My dear Sir,

I have been directed by the Chief commissioner to convey to you and the members of your family his sincere regret and condolence on hearing the sad news of the death of his old friend Sreejut Indibar Borooh. The Chief commissioner greatly regrets that he will not again meet an old acquaintance in whom he was greatly interested. Please accept from me also an expression of my sincere sympathy and believe me.

Yours Truly,

Sd. A. Playfair.

To

Sreejut.

Upendra Nath Borooh.

Jorhat.

এই জনা ডেপুটী কমিচনৰ চাহাবেই ইন্দীবৰ বৰুৱাই
দেখা কৰিবলৈ যাওঁতে এদিন কৈছিল যে তেওঁৰ লৰা
এটাই খৰবৰ কাকতত লিখে । সেইবাবে তেওঁৰ অশ্ল
চাকৰীয়া লৰাক অনুগ্ৰহ দেখুৱাব নোৱাৰে ।

গাধোৱাৰ বেলিকা গোৱা স্তোত্ৰ ।

(১)

মধু দানৱ দাৰণ দেৱ বৰং
বৰ বাৰিষ্ৰ লোচন চক্ৰধৰং ।
ধৰণী ধৰ ধাৰণ ধ্যেয় পৰং
পৰমার্থ বিছা শুভ নাশ কৰং ।
কৰ চূৰ্ণিত চেদিপ ভূৰি ভগং,
ভগভূষণ কোৰ্চিত পাদ যুগং ।
যুগ নায়ক নাগৰ বেষ ৰুচিং,
ৰুচিৰাংশ পিধান শৰীৰ শুচিং ।
শুচি চামৰ বায়ু নিসেব্য তনুং,
তনু মধ্যগ দেহ সুবেশহনুং ।
হনুমন্ত হবীশ সহায় বতং,
বতিৰাস্ত পৰায়ণ শক্ৰ নতং ।

নত বর্তুল স্থূল স্তদীৰ্ঘ ভুজং,
 ভুজগাধিপ অপশয়া নমজং ।
 অজবামব বিগ্রহ বিশ্ব গুৰুং,
 গুৰু গোধন কামদ কল্পতৰুং ।
 তৰুণী মনমোহন সৰ্ব্ব শ্ৰুভং
 শ্ৰুভ মঙ্গল দায়ক নীল নিভং ।
 ইভ কুস্তজ মোক্তিক মাল্য বহুং,
 বহুলোব সমষ্টিজ সৰ্ব্ব সহং ।
 সহ জায়তি পদ্মলীক্ষ চিদং,
 চিদানন্দ বিনোদন বেদ বিদং ।
 বিদূষামন মগুন কস্তু গলং,
 গল শোভিত কোস্তভ ভীম বলং ।
 বলভদ্র সহোদব সত্য বপুং,
 বপু নির্দিষ্ট বিশ্ব মুবাৰি বিপুং ।
 বিপু যুথপ যুথপ দৰ্প হবং,
 হব মৌলি নিঘৃষ্ট পদাজ পবং ।
 পবলোক সহায় সহস্ৰ মুখং,
 মুখবালি কুলাকুল মাল্য স্তুখং ।
 স্তুখমোক্ষদ দক্ষবমা বমণং,
 মনসোপয়িমেয় সহস্ৰ ফলং ।

লক্ষণা নাৰী স্বয়ম্ভবা কাৰী
 হৰি হৰ চিন্ত হৰি নিতা ॥
 সতী নগ্নজিতি কৃষ্ণ চিন্তি ।
 অগ্নি পূজ্ঞে স্বামী কাম ।
 ভকত ভকতি ৰতি হৰিৰ চৰণ চিন্তি
 বিশ্ব জিনি পূৰ্বিলা স্কাম ॥
 ভো ভো সাধুজন একমন কৰি ছন্ন
 সত্যা স্বয়ম্ভবা নাত ।
 বিঘিন বিনাশী পুণ্য প্ৰকাশি,
 মোক্ষক দায়ক বাত ॥
 আহেৰ কথনে মথনে,
 জনপুৰ পৰমানন্দ কাম ।
 পাপত্ৰয় হাৰী শুভাশুভ কাৰী,
 সকল মঙ্গল ফলধাম ॥
 মিলয় ভকতি ৰতি হৰিৰ চৰণ চিন্তি
 বিশ্ব জিনি পূৰ্বিলা স্কাম ।
 আপুনাৰ তাৰি পুৰুষ উদ্ধাৰি,
 পাইবা বৈকুণ্ঠক ধাম ॥
 শুন সব বচনক মু
 অনেক শাস্ত্ৰ বিচাৰি ।

ইহ সংসাৰে সাৰ নাহি পৰে,
 নাহি নাহি আন পুণ্যকাৰী ॥

ইতি শ্ৰীপ্ৰেমভূষণ দেৱ
 প্ৰপূৰণ মনোগত বিকশিত কাম ।

দাস দীনহীন কমলা নন্দনে,
 জনে ভনে ডাকি বোলহু বাম বাম ॥

এই শেহৰ স্তোত্ৰটিৰ মূল পোৱা নগল ; মুখে মুখে
 শুনি মনত বথাৰ পৰা লিখা হৈছে বাবে কিছু ভুল
 দেখা যাব ।

অন্ত ।

প্রিণ্টার—শ্রীরাজেন্দ্রনাথ সরকার
কাত্যায়না মেসিন প্রেস
৩৯১ নং শিবনারায়ণ দাস লেন, কলিকাতা
